

Ернст Теодор Амадей Гофман

Майстер Мартін-бондар та його челядники

Переклад Сидора Сакидона

Напевне, і в тебе, любий читачу, серце стискається з невимовної туги, коли ти під час своїх мандрів потрапляєш у місто, де прекрасні пам'ятки давньонімецького мистецтва, немов красномовні свідки, кажуть нам про велич, скромну пильність і правдивість минулих часів. Чи не здається тобі, наче ти входиш у покинутий дім? Ще лежить розгорнуте святе письмо, яке читав господар дому, ще висить багатий, барвистий килим, який виткала господиня; різноманітні коштовні подарунки, витвори мистецької праці, отримані на свята, стоять навколо в чистих шафах. Так і здається, ніби ось-ось зайде до хати хтось із родини й щиро тебе привітає. Але ти марно чекатимеш на тих, кого захопило з собою вічно рухоме колесо часу. Ти зможеш віддатися лише солодким мріям, і тоді перед твоїми очима постануть Давні майстри, які озвуться до тебе такою благочестивою, але й такою добірною мовою, що ти аж здригнешся. І тільки тоді ти збагнеш глибокий зміст їхніх творів, бо наче перелинеш у ті часи, зрозумієш ту добу, яка змогла створити і майстра, і його твір. Та ба! Чи ж не буває так, що саме тоді, коли ти хочеш любовно обійняти те чудесне видиво, воно полохливо відлітає, немов ранкова хмарка перед галасом дня, і ти з пекучими слізьми в очах дивишся, як воно тане вдалині. Отак ти раптом прокидаєшся з чудового сну, збуджений грубим дотиком життя, яке бурхає навколо тебе, і нічого тобі не залишається, тільки глибока туга, що проймає груди солодким тремтінням.

Такі почуття, любий читачу, щоразу сповнювали того, хто пише для тебе ці сторінки, коли йому доводилось проїздити через славнозвісне місто Нюрнберг. То милуючись на ринку пречудово збудованим колодязем, то оглядаючи гробницю в церкві святого Зебальда, то дарохранильницю в церкві святого Лаврентія, то повні глибокого змісту шедеври Альбрехта Дюрера в замку і в ратуші, він весь поринав у солодкі мрії, що переносили його просто в пишноту давнього імперського міста. І він згадував оці щирі рядки патера Розенблюта:

О Нюрнбергу, тобі хвала!

Твоєї честі прудка стріла

В мету найвищу вже попала,

Мудрість її туди послала.

(Вірші переклала Зінаїда Піскорська.) [92]

Багато картин із славного життя городян тих часів, коли мистецтво й ремесло йшли поруч, яскраво постали в його думках і закарбувались у душі особливо радісними й веселими барвами. То дозволь же, любий читачу, показати тобі одну таку картину. Можливо, ти задоволено поглянеш на неї або й привітно усміхнешся, а може, навіть відчуєш себе затишно в домі майстра Мартіна й залюбки спочинеш коло його бочок та кухлів. Нехай! Тоді здійснилося б те, чого письменник бажає від щирого серця.

ЯК ПАН МАРТІН БУВ ОБРАНИЙ ЦЕХМІСТР І ЯК ВІН ЗА ТЕ
ДЯКУВАВ

Першого травня тисяча п'ятсот вісімдесятого року шановний цех бондарів, чи кухварів, у вільному імперському місті Нюрнбергу, за давніми звичаями і правилами, відбував своє урочисте зібрання. Недавно перед тим помер один із цехмістрів, або ж свічконоша, і належало обрати нового. Вибір упав на майстра Мартіна. Бо й справді, майже ніхто не міг так міцно і майстерно зробити бочку, ніхто так не розумівся на господарстві в пивницях, як він, тому й були серед його замовників найзначніші пани і жив вія у доброму достатку, ба навіть більше — у великому багатстві. Ось чому, коли був обраний майстер Мартін, шановний радник Якоб Паумгартнер, що під його опікою були цехи, сказав.

— Ви добре зробили, друзі мої, обравши майстра Мартіна цехмістром, бо в кращі руки ця посада не могла потрапити. Майстра Мартіна дуже шанують усі, хто тільки його знає, і за велику ремісничу майстерність, і за глибоке вміння зберігати й плекати благородні вина. Його чесна праця, його статечне життя, незважаючи на все багатство, яке він придбав, може для всіх вас бути за взірець. Отож, шановний майстре Мартіне, дозвольте вас від щирого серця привітати як нашого достойного цехмістра!

На цьому слові Паумгартнер встав зі свого місця, ступив кілька кроків уперед, розкривши обійми й чекаючи, що майстер Мартін піде йому назустріч. Той зразу ж сперся обома руками на поруччя крісла й підвівся важко й поволі, як тільки спромігся при своїй огрядності. Потім так само поволі наблизився до Паумгартнера і дав себе обняти не дуже й радісно. [03]

— Що ж це,— сказав Паумгартнер, трохи здивований,— що ж це, майстре Мартіне, хіба вам не до вподоби, що ми обрали вас своїм свічконошею?

Майстер Мартін відкинув, за своїм звичаєм, голову назад, склав руки, сплівши пальці на товстому череві і, відкопиливши нижню губу ж вирячивши очі, глянув на збори. А тоді, звертаючись до Паумгартнера, почав такі

— Е-е, мій любий, шановний пане, як мені може бути не до вподоби те, на що я заслуговую? Хто знехтує нагороду за чесну працю? Хто прожене від порога поганого боржника, що прийшов нарешті заплатити гроші, які давно позичив? А вам, люди добрі,— так звернувся Мартін до майстрів, що сиділи навкруги,— вам, люди добрі, нарешті сяйнуло, що таки Я — Я повинен бути цехмістром вашого шановного цеху? Чого б ви хотіли від цехмістра? Чи він мав бути найвправніший у своєму ремеслі? То підіть подивіться на мою двовідерну бочку, зроблену без вогню, на мій найкращий витвір, і тоді скажете, чи хто з вас може похвалитися, що його вироби такі самі гарні й міцні? Чи хочете, щоб цехмістер мав статки-маетки? То прошу до моєї господи, я повідчиняю вам свої скрині, і ви замилуєтесь блиском золота й срібла. Чи треба, щоб цехмістра, поважали всі від малого до великого? То спитайте наших шановних панів радників, спитайте князів і лицарів, що мешкають навкруги нашого доброго міста Нюрнберга, спитайте незгубного єпископа бамберзького. Спитайте, що всі вони скажуть про майстра Мартша! Ну, гадаю, нічого поганого ви не почуєте.— Всі мовчали, тільки дехто часом непевно кахикав. Пан Мартін задоволено поплескав себе по гладкому Ігореві, усміхнувся, примруживши очі, й повів: — Але я бачу, я добре знаю: мені доведеться ще красно дякувати за те, що бот нарешті просвітив ваші голови. Ну що ж, коли я отримую гроші за свою роботу, коли винний сплачує мені "вій борг, то я пишу внизу за рахунку, на розписці: "З вдячністю отримав, Томас Мартін, майстер-бондар". Отож і я від щирого серця диктую всім вам за те, що, вибравши мене за "свого цехмістра, ви сплатили свій давній борг, зрештою, обіцяю вам, що службу свого виконуватиму чесно й старанно. Цехові нашому, кожному з вас,

коли буде треба, допоможу і ділом, і порадою, як тільки зможу, з усією сили. Дуже дбатиму про те, щоб наше преславне ремесло й надалі перебувало в тій честі й шані, що й тепер. Запрошую вас, достойний пане раднику, і всіх вас, мої любі друзі й майстри, на веселу гостину [94] до себе наступної неділі. Там за чаркою доброго йоганнісбергера, гохгаймера або іншого благородного вина з мого багатого льоху, яке кому припаде до вподоби, ми в веселому настрої і порадимось про те, що тепер найперше треба буде зробити для нашого спільного добра. Іще раз найщиріше прошу вас завітати до мене.

Обличчя шановних майстрів, які під час промови Мартіна були добре нахмурились, тепер проясніли, і після глухого мовчання пішли веселі розмови, де багато говорилося про великі заслуги пана Мартіна та його знамениту пивницю. Всі обіцяли прийти в неділю, подавали новообраному свічконоші руки, і він щиро стискав їх, а декого з майстрів трохи тиснув до свого черева, немовби наміряючись їх обійняти. Розійшлися всі веселі, в доброму настрої.

ЩО БУЛО ПОТІМ У МАЙСТРА MARTІНА ВДОМА

Трапилось так, що радник магістрату Якоб Паумгартнер, щоб потрапити до своєї господи, мусив проходити повз дім майстра Мартша. І коли обидва, Паумгартнер і Мартін, опинились перед його дверима і Паумгартнер хотів іти далі, майстер Мартін зняв шапчину а голови і, шанобливо, низенько вклонившись, наскільки був спроможний, сказав радникові:

— О, якби ви не погордували та завітали хоч на часинку до моєї халупи, шановний пане! Зробіть таку ласку, щоб я міг, собі на втіху й радість, послухати вашої мудрої мови.

— Е, любий майстре Мартіне,— озвався, усміхаючись, Паумгартнер,-я залюбки у вас посиджу, але чому ви називаєте свій дім халупою? Я ж бо знаю, що в жодного з найбагатших наших городян немає в домі таких оздоб, як у вас. Хіба ж ви давно закінчили цю прекрасну будівлю? Таж дім ваш тепер став окрасою нашого славетного імперського міста, а про внутрішнє обладнання і мови нема, такого б не посоромився жоден патрицій.

Старий Паумгартнер мав рацію, бо щойно відчинилися блискучі, начищені воском двері в пишних бронзових оздобах, як вони опинились у просторому передпокої з гарно викладеною підлогою, з чудовими картинами на стінах, з майстерно вирізьбленими шафами та стільцями, що скидався майже на розкішну залу. Тому кожний охоче слухач [95] наказу, що, за давнім звичаєм, був написаний віршем на таблиці, яка висіла теж біля дверей:

Хто хоче ступити на наші пороги,

Той мати повинен чисті ноги

Або добре мусить їх витирати,

Щоб господаря не стурбувати.

Догадатися треба самому,

Як вестися в домі чужому.

День був гарячий, і коли почало смеркати, то і в кімнатах стало парко й душно, тому майстер Мартін повів свого шляхетного гостя до просторої прохолодної парадної кухні. Так звали на ті часи в домах багатих городян кімнату, що хоч і була

обладнана як кухня, але в ній не куховарили, а тільки виставляли напоказ різноманітне коштовне начиння, яким вона була оздоблена. Щойно ввійшовши, майстер Мартін гукнув:

— Розо!

Двері зразу відчинились, і ввійшла Роза, єдина донька майстра Мартіна.

Хотів би я, любий моєму серцю читачу, щоб ти якнай-яскравіше пригадав майстерні твори нашого великого Альбрехта Дюрера. Щоб перед тобою встали як живі пречудові дівочі постаті, сповнені величної вроди, ніжної лагідності і благочестя, такі, як на тих картинах. Уяви шляхетний тендітний стан, прекрасно закруглене лілейне чоло, рум'янець, що немов подих троянд пробігає по обличчю, вишневі гарячі губи, задивлені в далечінь мрійливі очі, що визирають з-під темних вій, наче місячний промінь з-поміж густого листя, уяви собі шовкові коси, прегарно заплетені, уяви собі всю небесну красу цих цнотливих дівчат, і ти побачиш чудесну Розу. Бо ж як інакше зміг би оповідач змалювати тобі ту небесної вроди дівчину? Але дозволю собі тут згадати ще одного митця, молодого, талановитого, в груді якого запав світлий промінь тих прекрасних давніх часів. Я маю на увазі німецького художника Корнеліуса, що перебуває тепер у Римі. "Я й не шляхетна панна, я й не гарна!" Такою, як у Корнеліусових малюнках до могутнього "Фауста" Гете зображена Маргарита, коли вона промовляє ці слова, була, очевидно, й Роза, коли, побожна й соромлива, вона відчувала, що змушена відмовити бундючним женихам.

Роза скромно, як дитина, вклонилася Паумгартнерові, взяла його руку й притисла до своїх уст. Бліді щоки старого порожевіли, і, як вечірній промінь призахідного сонця, [96]

спалахнувши востаннє, золотить темне листя, так блиснув вогонь давно, минулої молодості в його очах.

— Еге! — скрикнув він дзвінким голосом.— Еге, мій любий майстре Мартіне, ви заможний, ви багатий чоловік, але найкращий небесний дарунок, яким господь вас наділив,— це ваша чудесна донька Роза. Коли вже в нас, старих дідів, що сидимо в магістраті, аж серце радіє, як ми глянемо на вашу любу дитину, і ми не годні відвести від неї старечих очей, то що ж тоді можна закинути юнакам, які зупиняються, наче вкопані, коли зустрічаються з вашою донькою на вулиці, які в церкві дивляться тільки на вашу доньку, а не на священиків, які на гулянні або на якомусь святі тільки за вашою донькою потовпом сунуть, зітхаючи, закохано на неї поглядаючи, солодкими, як мед, словами промовляючи на прикрість усім дівчатам. Ну, майстре Мартіне, ви можете вибрати собі зятя і серед наших молодих патриціїв чи де тільки схочете.

Обличчя в майстра Мартіна спохмурніло, він звелів доньці принести благородного старого вина і, коли вона вийшла, вся зашарівгася й потупивши очі, промовив до старого Паумгартнера:

— Е, мій любий пане, воно-то правда, що бог обдарував мою дитину незвичайною красою, ще й цим мене збагативши, але як же можна про таке говорити в присутності дівчини? А тим паче про жениха з патриціїв.

— Мовчіть уже, — сказав сміючись Даумгартнер,— мовчіть, майстре Мартіне чим серце повне, те й з уст виходить. Чи повірите, що навіть у моєму старому серці ледача кров починає хвилюватись, як гляну на вашу Розу. А коли я щиро кажу те, що вона, мабуть, і сама добре знає, то з моїх слів ніякого лиха не буде.

Роза принесла вино і два гарні келихи. Мартін висунув на середину важкий, оздоблений химерним різьбленням стіл. Та тільки-но старі сіли, тільки-но майстер Мартін наповнив келихи, як біля дому почувся кінський тупіт. їздець наче зупинився, потім у передпокої почулася голосна розмова, Роза швиденько вийшла і, скоро повернувшись, повідомила, що це приїхав пан Гайнріх фон Шпангенберг і що він хоче поговорити з майстром Мартіном.

— Ну,— промовив Мартін,— сьогодні в мене радісний, Щасливий вечір: завітав мій добрий давній замовник. Напевне, хоче ще щось замовити, напевне, доведеться мені взятися знов до роботи. І він якомога швидше поспішив назустріч бажаному гостеві. [97]

ЯК МАЙСТЕР MARTIN СВОЄ РЕМЕСЛО СТАВИВ ВИЩЕ ЗА ВСІ ІНШІ

Гохгаймер яскрів у струнких гранчастих келихах і розв'язував трьом старим язики та відкривав серця. Шпангенберг, як на свої далеко не молоді літа, мав ще досить бадьорості й життєвої сили і вмів так дотепно розповідати різні веселі пригоди з часів своєї молодості, що майстер Марив аж за черево хапався, що таки добре гойдалося з невтримного реготу, і раз у раз витирав сльози з очей. Та й пав Паумгартнер менше ніж будь-коли думав про належну йому як радникові солідність і добре прикладався до келиха з благородним трунком, втішаючись веселою розмовою. А коли Роза ввійшла знову з чистим кошиком у руці й дістала скатертину й серветки, білі, як щойно впа-лий сніг, кваш вена почала поратись біля столу, накриваючи його і наставляючи всіляких страв, добре заправлених прянощам", коли вежа, мило усміхаючись, запросила гостей н© потребувати тим, що було з таким поквапом приготуване, розмова й сміх затихли. Обидва, і Паумгартнер, і Шпангенберг, не зводили просвітлілих очей з

милої дівчаи, і навіть майстер Мартін, відкинувшись на спинку крієя і склавши руки, дивився на її господарювання й задоволено всміхався.

Роза вже хотіла піти, коли це старий Шпангенберг швидко, наче юнак, схопився з місця, взяв її за плечі і вигукнув:

— О тихий, милий ангеле, о щира, люба дівчинонько! З очей у нього текли радісні сльози. Він поцілував її

кілька разів у чоло й знов повернувся, немов у глибокій задумі, на своє місце. Паумгартнер підняв келих за Ро-зине здоров'я.

— Так,— почав Шпангенберг, коли Роза вийшла,— так, майстре Мартіне, небо, даруючи дочку, дало вам такий скарб, що ви йому зовсім не знаєте ціни. Вона ще принесе вам велику честь, бо хто ж таки, хоч би якого він був стану, не захоче стати її нареченим?

— А що, бачите? — озвався Паумгартнер.— А що, бачите, майстре Мартіне? Його вельможність пан фон Шпангенберг такої самісінької думки, як і я. Я вже бачу любу Розу нареченою патриція з багатими перловими оздобами в чудових русих косах.

— Дорогі панове! — почав майстер Мартін невдоволено.— Дорогі панове, як ви можете знов і знов заводить [98] мову про те, про що я тим часом ще зовсім не думав? Моя Роза щойно стала на порі, їй тільки вісімнадцять, а така молоденька дівчина ще не повинна виглядати женихів. Я цілком покладаюсь на волю божу, як буде, так і буде, одне тільки напевне знаю: що руки моєї доньки не отримає ні патрицій, ні хто інший, крім бондаря, який покаже себе найздібнішим, найкращим

майстром цієї справи і, звичайно, якщо він буде моїй доньці до вподоби, бо не силуватиму свою дитину виходити за того, хто їй буде не до серця.

Півангенбврг і Паумгартяер презирнулися, дуже здивовані чудними словами майстра. Нарешті, кахикнувши раз і другий, Шпантенберг спитав:

— То з іншого стану ваша дочка не сміє вибирати жениха?

— Боже борони її від такого,— відповів Мартін.

— Ну, а коли б,— оказав Шпангенберг,— коли б який юнак, добрий майстер в іншому шляхетному ремеслі, можливо, золотар або інший молодий досвідчений митець, посватався до вашої Розі і сподобався б їй найбільше з-поміж інших юнаків, що тоді?

— Покажіть мені,— мовив Мартін, гордо звівши голову,— "Скажіть мені, любий юначе, сказав би я тоді йому, двофудерну бочку, зразок вашої власної роботи. І коли б він таку бочку не здатен був зробити, то я приязно відчинив ж двері й чемно попрохав би його пошукати собі нареченої десь-інде.

— Ну, а коли б,— вів далі Шпангенберг,— а коли б той юнак сказав: "Такої дрібниці я вам наказати не можу, але ходімо зі мною на рийок, погляньте на великий дім, що сміливо підніс свої стрункі вежі,— оцей є зразок моєї майстерності".

— Ах, добрий пане,— нетерпляче перебив його Мартін,— ах, любий пане, і чого вам забаглося міняти мої переконання? Мій зять повинен бути одного зі мною ремесла, бо своє ремесло я вважаю за найкраще в світі. Ви що ж думаєте, що досить набити обручі на клепки, і бочка готова? Е лі, хіба ж не

прекрасне, не чудесне ваше ремесло вже тим, що бондареві потрібне вміння зберігати чудовий дарунок неба, благородив вияв, щеваво достигло, стяло міцне й солодке і пойняло нас як справжній полум'яний дух Життя? А тепер будова самої бочки. Чи не повинні ми, щоб вона вдалася, спершу все добре виміряти циркулем і лінійкою? Ми повинні бути і майстрами рахунку, і майстрами [99] обміру, а то як би ми змогли визначити пропорції та обсяг бочки? Е, пане, в мене аж серце сміється в грудях, коли я доводжу до кінця таку величезну бочку, коли всі клепки добре вистругані й припасовані, а челядники тільки помахують і постукають молотками — тук-тук, цок-цок! Ось де весела музика. І от стоїть такий прегарний витвір, Чім я гордо поглядаю на нього, беру долітце в руки й вирізую на дні бочки свій ремісничий знак, який знають і шанують усі добрі винарі. Ви говорили про будівничих, любий пане. Ну, певне, такий гарний дім — чудесний витвір, але припустімо, що я будівничий і йду повз власну будівлю, а зверху з балкона дивиться на мене брудна личина, нікчема й шахрай, який купив той дім. Та мене б до серця пропік сором, з гніву й досади мені захотілося б зруйнувати свою власну будівлю. А з моїми витворами такого аж ніяк не може бути. В них завжди житиме найчистіший дух землі, благородне вино. Хай бог благословить моє ремесло!

— Ваша похвала своєму ремеслу дуже гарна й щира,— сказав Шпангенберг,— видно, як ви його шануєте. Але не гнівайтесь, коли я ще не відчеплюсь од вас. А що, якби й справді який патрицій прийшов і посватався до вашої дочки? Коли життя схопить добре за карк, то доводиться робити зовсім інакше, ніж думається.

— Ах,— палко вигукнув майстер Мартін,— що ж би я ще міг зробити, як не чемно вклонитися й сказати: "Ласкавий пане, коли б ви були добрим бондарем, а так..."

— Ну, то слухайте далі! — перебив його Шпангенберг.— А коли б одного чудового дня перед вашим домом зупинився стрункий юнак на баскому коні, в пишнім одязі, з блискучим почтом і захотів би взяти вашу Розу собі за дружину?

— Гай, гай! — вигукнув майстер Мартін ще палкіше, ніж перше.— Гай, гай, я б чимдуж схопився, кинувся б до дверей, замкнув би їх на всі замки та засуви і так би закричав-заволав: "їдьте далі! їдьте далі, грізний пане юнкере, такі Рози, як моя, не для вас квітнуть, вас, мабуть, цікавить моя винарня, мої таляри, ну, а дівчина до всього на додачу,— отож їдьте собі далі, їдьте далі!"

Старий Шпангенберг устав, весь спаленівши, сперся обома руками на стіл і опустив очі.

— Ну,— почав він, трохи помовчавши,— ну тепер ще останнє питання, майстере Мартіне. Коли б той юнак перед вашим домом був мій власний син, коли б я сам зупинився? [100] перед вашим домом, то ви б також замкнули двері, також думали б, що ми прийшли задля ваших вин і ваших талярів?

— Аж ніяк,— відповів майстер Мартін,— аж ніяк, мій любий, ласкавий пане, я б вам приязно відчинив двері, все в моєму домі було б до ваших і вашого сина послуг, але щодо Рози, то я б сказав: "Коли б на те була ласка божа, щоб ваш хоробрий син став добрим бондарем, то ніхто б у світі не був для мене таким жаданим зятем, як він, а так..." Але ж, любий, шановний пане, чого ви мене дратуєте й мучите такими дивними питаннями? Подивіться-но, наша весела бесіда зовсім розладналась, а наші келихи стоять повні. Дайте вже спокій тим женихам і Розиному весіллю. Я п'ю за здоров'я вашого сина. Він, як я чув, гарний панич!

Майстер Мартін узяв свій келих і вигукнув:

— Кінець усім неприємним розмовам, за здоров'я вашого славного лицаря!

Паумгартнер теж підняв келих.

Шпангенберг цокнувся і сказав, вимушено всміхаючись:

— Гадаю, ви зрозуміли, що все це я казав жартома, бо тільки нестямна закоханість могла б спонукати мого сина, який може знайти собі дружину серед найшляхетніших родин, знехтувати своє звання та походження і посвататись до вашої доньки. Але все-таки вам годилося б відповісти мені трохи чемніше.

— Ах, любий пане,— мовив майстер Мартін,— навіть і жартома я не міг би сказати інакше, коли б така чудасія, як ви оце тут видумали, сталася насправді. Пробачте мені мою гордість, адже ж ви самі могли б засвідчити, що я аайкращий бондар в цих околицях, що я добре розуміюся на вині, що я твердо й вірно дотримуюсь славного винар--ького статуту, запровадженого нашим імператором Максиміліаном, хай йому земля пером, що, як побожний чоловік, я зневажаю всяку єресь, що в своїх двофудерних бочках я ніколи не викурюю більше, як малий лот чистої зірки, потрібної, щоб вино було міцне, а що це правда, ви можете самі переконатися, покуштувавши його.

ІПпангенберг сів знов на своє місце і спробував зробити веселу міну, а Паумгартнер звів розмову на інше. Але, як часто буває, коли розладнаються струни якогось інструмента, їх уже важко настроїти, і музикант даремне стосується знов добути милозвучні акорди, що лунали раніше. [101]

Так і між старими не в'язалась уже розмова. Шпангенберг покликав свого слугу і дуже невдоволенні покинув дім майстра Мартіна, куди зайшов у веселому й доброму гуморі.

ВІЩУВАННЯ СТАРОЇ БАБУСИ

Майстер Мартін був трохи збентежений тим, що його давній добрий замовник пішов від нього такий незадоволений, і сказав Паумгартнерові, який саме допив останній келих і також збирався йти:

— Далебі, я зовсім не знаю, що старий пан мав на думці, заводячи таку мову, і чого він наостанці так розсердився.

— Дорогий майстре Мартіне,— почав Паумгартнер,— ви порядний, статечний чоловік і маєте право пишатися тим, що з божою допомогою ваші справи йдуть добре і приносять вам багатство й пошану. Але не треба вихвалитися й пишатись, бо це не по-християнському. Уже на сьогоднішніх цехових зборах вийшло не гаразд, що ви поставили себе вище за всіх інших майстрів. Може, ви й справді краще розумієтесь на своєму ремеслі, як інші, та коли ви просто кажете їм про це у вічі, то ваші слова можуть викликати лише злість і незадоволення. От хоч би й сьогодні ввечері! Хіба ж можна бути таким засліпленим і не добачити, що Шпангенберг просто хотів жартома довідатись, як далеко зайшли ви в своїй упертій гордості? Мабуть, шановного пана образила ваша підозра, що кожний юнкер, який посватався б до вашої доньки, мав би в серці тільки ^ ницу жадобу до грошей. Але й так ще все минулося б і гаразд, якби ви були стримались, коли Шпангенберг почав; говорити про свого сина. Що б вам сталося, коли б ви були < сказали: "Так, мій любий, шановний пане, коли б ви прийшли самі з вашим сином, як сват, а на таку шану я ніякі не сподіваюся, то я, може, й завагався б, може, мої тверді* настанови й похитнулися б". От коли б ви були так сказали, то

все скінчилося б інакше: старий Шпангенберг зовсім забув би свою попередню образу, весело б усміхнувся, і до* нього вернувся б добрий гумор. :

— Картайте мене,— сказав майстер Мартін,— картайте як слід, бо таки є за що, та коли старий почав верзти така нісенітницю, що в мене аж у печінках закололо, я не ми інакше відповісти. [102]

— А ще,— повів далі Паумгартнер,— ще ваш безглуздий намір видати доньку тільки за бондаря! Ви кажете, що покладаєтесь на бога, як уже він влаштує долю вашої доньки, то чого ж ви так поземному незграбно втручаєтесь у постанови вічної сили? Чому вперто хочете наперед вибрати їй жениха з такого малого кола? Це й вас, і вашу Розу може довести до згуби. Облиште, майстре Мартіне, облиште свою дитячу впертість, не гідну християнина, просіть Всевишнього, щоб він у побожне серце вашої доньки вклав правильний намір.

— Ах, шановний пане,— скрушно сказав майстер Мартін,— аж тепер я бачу, як я погано вчинив, не розповівши вам зразу всього. Ви гадаєте, що тільки висока пошана до свого ремесла навела мене на думку неодмінно видати свою доньку за бондаря; але ж ні, є й інша причина, дуже дивна й таємнича. Я не можу вас пустити, поки не розкажу всього. Ви не повинні проти ночі сердитись на мене. Сідайте ж, щиро вас прошу, згайте ще хвилинку. Ось гляньте, тут ще стоїть пляшка чудового старого вина, яке знехтував розгніваний лицар, не погордуйте хоч ви ним.

Паумгартнера здивувала щира Мартінова наполегливість, що була зовсім не в його натурі. Здавалося, ніби в нього лежить на серці щось важке, від чого він хоче звільнитись.

І коли Паумгартнер сів і випив келих вина, майстер Мартін почав так:

— Ви знаєте, мій дорогий, ласкавий пане, що моя люба дружина, народивши Розу, померла від важких пологів. Тоді ще була жива моя стара-престара бабуса, коли можна її існування назвати життям, бо вона вже оглухла, осліпла, ледь могла промовити якесь слово, не рухалась і лежала день і ніч у ліжку. Охрестили мою Розу, і мамка з дитиною сіла в кімнаті, де лежала бабуса. Я дуже сумував, а коли поглядав на гарненьку дитину, то мені ставало і радісно, й тужно на душі, я був такий схвилюваний, що почував себе не здатним ні до якої роботи. Тихо, в глибокій задумі стояв я коло постелі своєї бабусі, яку вважав щасливою, бо вона вже звільнилася від усіх земних скорбот. І коли я отак стояв і дивився на її бліде обличчя, воно раптом почало якось дивно усміхатися, зморшки ніби стали розгладжуватися, бліді щоки порожевіли. Вона підвелася, встала, неначе раптом у неї влилася якась дивна сила, простягла безсилі руки, якими до того не могла й поворухнути, і промовила дуже виразно, тихим, приємним голосом: "Розо... моя кохана Розо!" Мамка схопилася й подала їй дитину, [103] яку гойдала на руках. А тепер, шановний пане, тепер уявіть моє здивування, та де — мій переляк, коли стара дзвінким, дужим голосом почала співати пісню на високий, веселий лад пана Ганса Бехлера, господаря готелю "Привида" у Страсбурзі, що звучала так:

Ти, дівчино, руто-м'ято, '

Розо, пам'ятай: Як не хочеш злиднів знати,

Бога в серці май.

На глум нікого не здімай

І примх не смій в собі плекати.

Блискучу хатку принесе він,

В ній буде хвиль іскристих вир,

І світлі янголи у грі веселій

Втішатимуть твій зір,

І ти повір —

Твоє кохання щире.

А хто ту хатку в золотій оздобі .

До тебе принесе, то знай,

Тобі він стане до вподоби,

Його до серця пригортай,

Про волю батькову не дбай,-

. Це твій коханий буде, наречений.

Та хатка в дім твій принесе

Багатство, радісне життя,

Щасливі почуття.

Тож слухай моїх щирих слів,

Щоб шлях твій у житті яснів,

І з божого благословення процвітай.

І коли вона проспівала ту пісню, то обережно й тихо поклала дитину на ліжнич, притулила свою зів'ялу тремтячу руку до її чола й почала шепотіти якісь невиразні слова, але її просвітліле обличчя ясно показувало, що вона! промовляє молитву. Тоді схилилась головою на подушку і, коли мамка забрала дитину, глибоко зітхнула — та й по всьому. Померла.

— Справді,— сказав Паумгартнер, коли майстер Мартін замовк,— справді дивна історія, але я не бачу, який зв'язок може бути між віщою піснею старої бабусі і вашим упертим бажанням видати Розу тільки за бондаря.

— Ах,— сказав майстер Мартін,— що ж може бути ясніше? Адже ж стара, яку господь бог дивно просвітив у її останню хвилину, пророчим голосом провістила, що мало статися з Розою, коли вона хоче бути щасливою. Хто Я інший може бути жених, що разом із блискучою хаткою принесе в дім багатство, щастя, добробут, згоду, як не добрий [104] бондар, що в мене зробить свій зразковий твір, свою блискучу хатку? В якій же іншій хатці так шумує і виграв значуща рідина, як не в бочці на вино? А коли вино заграє, то й піниться, і шумить, і хлюпотить, немов добрі ангели плавають на його хвилях і співають радісних пісень. Так, так, стара бабуся напевне мала на думці бондаря, більше нікого, і хай так і буде.

— Ви,— сказав Паумгартнер,— любий майстре Мартін є, слова старої бабусі тлумачите так, як вам подобається. А мене ваше тлумачення зовсім не переконує, і я залишаюся при тій

думці, що ви повинні здатися тільки на волю неба і на серце вашої доньки, де, напевне, вже лежить захована правильна відповідь.

— А я,— нетерпляче перебив його Мартін,— я стою на тому, що моїм зятем повинен бути і буде тільки бондар.

Паумгартнер мало не розгнівався на Мартіна за таку впертість, але стримався і, підводячись, сказав:

— Пізній уже час, майстре Мартіне, досить пити та балакати, бо, здається, ні те, ні те не йде вже вам на користь.

Коли вони вийшли в передпокій, то побачили, що там стоїть молода жінка з п'ятьма дітьми, з яких найстаршому чи й було вісім, а найменшому ледве років півтора. Жінка плакала, аж хлипала.

Роза поспішила назустріч батькові та гостеві й сказала:

— Ох господи боже, Валентин помер, ось стоїть його дружина з дітьми.

— Що? Валентин помер? — скрикнув майстер Мартін, геть збентежений.— О, яке горе, яке горе! Подумайте,— звернувся він до Паумгартнера,— подумайте, шановний пане! Валентин був найкращий мій челядник, такий працьовитий, скромний. Нещодавно він тяжко поранився сокирою, як робив велику бочку, рана все дужче ятрилась, почалася страшна гарячка, і от маєш, помер у розквіті літ.— Майстер Мартін підійшов до невтішної жінки, яка, заливаючись слізьми, скаржилась, що тепер їй доведеться загинути в злиднях і в горі.— Що ж ви,— сказав Мартін,— що ж ви про мене думаєте? На моїй роботі небезпечно поранився ваш чоловік — і я вас покину в біді? Ні,

всі ви тепер належите до мого дому. Завтра, або коли ви скажете, ми поховаємо вашого бідолашного чоловіка, а тоді перебирайтеся зі своїми дітьми на мій хутір біля Жіночої брами, де в мене гарна відкрита майстерня і де я щодня працюю зі своїми челядниками. Там ви господарюватимете в мене, а ваших хлопців я виховаю, як своїх [105]

синів. Знайте також, що й вашого старого батька я візьму до себе в дім. Він був добрий бондар, поки мав силу в руках. Тепер, звісно, він не вдержить довбні, сокири чи фуганка, не наб'є залізного обруча, але "може ще орудувати скоблем і вистругувати обручі. От і все. Він разом із вами поселиться в моєму дамі.

Коли б майстер Мартін не підтримав жінки, то вона з горя та великого зворушення майже мертва впала й йому до ніг. Старші хлопчики вчепилися за його воля, а двоє найменших, що були в Рози на руках, простиглій до нього ручки, немовби все зрозуміли.

Старий Паумгартнер сказав усміхаючись, хоч в очах у нього стояли світлі сльози:

— Майстре Мартіне, хіба на вас можна сердитись! — і пішов додому.

ЯК ПОЗНАЙОМИЛИСЬ ДВОЄ МОЛОДИХ ЧЕЛЯДНИКІВ ФРІДРІХ І РАЙНГОЛЬД

На порослому зеленою травою пагорбі, в холодку високих дерев лежав молодий, показний на вигляд челядник, на ім'я Фрідріх. Сонце вже зайшло, ї тільки рожеве полум'я спалахувало на обрії. Вдалині добре було видно славне імперське місто Нюрнберг, що розкинулось у долині і гордо

підносило гострі вежі в світло вечірньої зорі, яка обливала своїм золотом їхні верхи. Молодий челядник сперся рукою на дорожній клунок, що лежав біля нього, і повними туги очима дивився на долину. Потім зірвав кілька квіток, що росли в траві навколо нього, кинув їх у повітря назустріч вечірньому сяйву, тоді знов сумно подивився в далечінь, і гарячі сльози перлами засвітились у нього в очах. Нарешті він підвів голову, простягнув руки, наче хотів обійняти кохану постать, і заспівав дзвінким, дуже приємним голосом таку пісню:

Я знов тебе вітаю,

О рідний краю мій,

В надії чарівній

Радію і співаю.

О зоре вечірня, зійди,

Дівчино, рожевий мій квіте,

Тебе кохаю,

Молю, благаю,

Прилинь де мене, прийди. ["66]

Чого так серце б'ється, що з ним?

б горі і радощах будь міцним.

Вечірня зоре!

Розкажи їй про моє горе,

Про мої сльози-зітхання,

Про вірне кохання,

А як умру —

Трояндам скажи причину:

Він із кохання загинув.

Проспівавши пісню, Фрідріх дістав із клунка грудку воску, рвзів на грудях і почав вправно, майстерно виліплювати чудесну троянду з безліччю тонких пелюсток. Виліплюючи, він наспівував собі окремі строфи зі своєї пісні і, глибоко задумавшись, не помітив гарного юнака, що давно вже стояв позад нього й зацікавлено дивився на його роботу.

— Гей, друже,— почав той,— гей, друже. Таж у вас виходить прегарна річ.

Фрідоіх злякано озирнувся, та коли глянув у темні, привітні очі юнака, то йому здалося, що він давно вже його знав; усміхнувшись, він сказав:

— Ах, дорогий кане, як ви можете звертати увагу на таку забавку. Це для мене тільки розвага в дорозі.

— Ну,— сказав юнак,— ну, коли ви називаєте забавкою цю квітку, так гарно виліплєну і тішу подібну до натуральної, то ви, мабуть, неабиякий енультор. Ви потішили мене аж двічі. Вперше, мене до глибини душі зворушила ваша няня, яку ви

так гарно проспівали на голос Мартша Гешера, а тепер я захоплений вашим майстерним ліпленням. Куди ви думаєте сьогодні ще мандрувати?

— Мета,— сказав Фрідріх,— мета моєї мандрівки ось перед вашими очима, Я йду на свою батьківщину в славнозвісне імперське місто Нюрнберг. Але ж сонце вже сідав, тому я хочу переночувати внизу, в селі, а завтра рано-вранці піду далі й до полудня вже буду в Нюрнберзі.

— От і гаразд,— радісно вигукнув юнак,— от і гаразд, що так добре склалося! Таж нам по дорозі, і я просту до Нюрнберга. Я також переночую з вами в селі, а вранці підемо разом. А тим часом трохи побалакаємо.

Юнак, на ім'я Райнхольд, сів на траву поруч із Фрідріхом і почав:

— Правда ж, я не помилюся, коли скажу, що ви добрий майстер-дивар? Бо я бачу, як ви чудесно ліпите. Чи, може, ви працюєте на золоті або сріблі?

Фрідріх сумно опустив очі й пригнічено сказав:

— Ах, дорогий пане, ви вважаєте мене за щось значно краще й вище, ніж я є насправді. Скажу вам щиро, що я вивчив бондарську справу і просту в Нюрнберг, щоб найнятися до відомого майстра. Ви, напевне, будете мене зневажати, що я не здатен ні ліпити, ні виливати чудесних образів, а можу тільки набивати обручі на бочки та барила.

Райнгольд голосно засміявся й вигукнув:

— Ну й насмішили ви мене! Щоб я зневажав вас, що ви бондар, коли я й сам бондар!

Фрідріх витріщив на нього очі й не знав, вірити чи ні, бо Райнгольдове вбрання чи не найменше пасувало мандрівному бондареві. Куртка з тонкого чорного сукна, облямована оксамитом, гарний комірець, короткий широкий меч, шапочка з довгим пером, що звисало вниз, личили. швидше заможному купцеві, а проте обличчям і всією поставою юнак аж ніяк не скидався на купця.

Райнгольд, помітивши Фрідріхові сумніви, зняв свій клунок, дістав звідти шкіряний фартушок та бондарське начиння й вигукнув:

— Ну, то дивись же, друже, дивись! Чи й досі сумніваєшся, що я твій товариш? Я знаю, тебе дивує моє вбрання, але я йду із Страсбурга, а там бондарі ходять так само вбрані, як і патриції. Раніше, звичайно, мені, як, мабуть, і тобі, бажалось чогось іншого, але тепер мене найдужче вабить бондарське ремесло, і я покладаю на нього багато чудових надій. Хіба ж не так було й з тобою, друже? Але мені наче здається, що над твоїм безжурним молодим життям нависла раптова темна хмара і ти не можеш весело глянути навколо себе. Пісня, яку ти щойно співав, була сповнена любовної туги і горя, в ній була скарга, яка наче вирвалась із моїх грудей, і мені здається, ніби я вже знаю все, що ти ховаєш у серці. Тим більше ти повинен мені довіритись, бо хіба ж ми й так не станемо добрими приятелями в Нюрнберзі? — Райнгольд обійняв Фрідріха і приязно заглянув йому в очі.

На це Фрідріх відповів:

— Чим більше я дивлюся на тебе, добрий товаришу, тим дужче мене вабить до тебе, я виразно чую дивний голос у своєму серці, який, наче луна, одзивається на поклик спорідненої душі. Я мушу все тобі сказати! Не тому, що я, мізерна людина, маю якісь важливі таємниці, а тому, що з першої хвилини нашого недавнього знайомства вважаю тебе за найвірнішого друга. Я тепер став бондарем [108] і можу похвалитись, що добре знаюся на цьому ремеслі. Але душа моя змалку прагнула до іншого, багато кращого мистецтва. Я хотів стати великим майстром у ливарстві або в сріблярстві, як Петер Фішер чи італієць Бенвенуто Челліні. Я з великою радістю працював у пана Йоганна Гольцшуера, славетного срібляра на моїй батьківщині, який хоч сам і не виливав статуй, проте зумів навчити мене всього, що треба знати в цьому ремеслі. В домі Тольцпгуера не раз бував пан Тобіас Мартін, бондар, із своєю донькою, чарівною Розою. Я й не зоглядівся, як покохав її. Я покинув батьківщину й помандрував до Аусбурга, щоб як слід вивчити лихварство. Та саме тоді й спалахнуло в мені посправжньому ясне полум'я кохання. Я чув і бачив тільки Розу. Всі мої інші прагнення, всі інші намагання остогидли мені. І я вибрав єдиний шлях здобути собі Розу. Майстер Мартін віддасть дочку тільки за бондаря, який у нього зробить найкращу бочку і, звичайно, сподобається доньці. Я кинув своє мистецтво і вивчив бондарську справу. А тепер іду в Нюрнберг на роботу до майстра Мартіна. Та ось рідне місто лежить переді мною, світлий Розин образ як живий стоїть перед моїми очима, а мене гнітить вагання, страх, розпач. Я тепер уже добре бачу, який безглуздий мін намір. Бо хіба ж я знаю, чи кохає мене Роза і чи буде коли кохати?

Райнгольд все уважніше слухав Фрідріхову розповідь. Тепер він, підперши голову рукою і долонею прикривши очі, глухо й похмуро спитав:

— А Роза ніколи не натякала, що кохає тебе?

— Ах,— відповів Фрідріх,— ах, тоді, коли я покинув Нюрнберг, Роза ще була підлітком. Правда, вона залюбки гуляла зі мною, привітно до мене усміхалася, коли ми з нею годинами рвали квітки й плели вінки в садку пана Гольцшуера, але...

— Ну, то справа ще не безнадійна,— вигукнув раптом Райнгольд так різко, таким неприємним голосом, що Фрідріх жажнувся.

Райнгольд схопився, аж меч задзвенів у нього при боці, і тепер, коли він став на весь зріст, глибокі нічні тіні впали на його зблідле обличчя й так спотворили приємні риси, що Фрідріх злякано вигукнув:

— Що з тобою сталося?

Відступивши назад, він зачепив ногою Райнгольдів подорожній клунок. Струни забриніли, і Райнгольд розгнівано крикнув: [109]

— Не розбий мені, лиходію, лютні!

Вона була прив'язана до клунка. Райнгольд одв'язав її і так міцно вдарив по струнах рукою, що, здавалось, усі вони зараз полопають. Але скоро гра його стала ніжною і мелодійною.

— Ходімо, сказав він знов приязно, як і раніш,— ходімо, брате, в село. Цією лютнею я відганятиму злих духів, якщо трапляться нам дорогою, бо до мене злі духи особливо б раді причепитися.

— Е, любий брате, — сказав Фрідріх, — чого це до нас дорогою має чіплятись нечиста сила? Але граєш ти дуже гарно, грай далі.

На темній блакиті неба засвітились золоті зорі. Нічний вітер глухо зашумів над запашними луками. Голосніше задзюркотіли струмки, зашелестіли темні дерева в лісі навкруги. Фрідріх і Райнгольд спускалися вниз, граючими співаючи, і солодкі, тужливі пісні, дзвінки й чисті, наче на крилах ширяли в повітрі. Коли вони влаштувалися на ночівлю, Райнгольд швидко скинув лютню й клунок і бурхливо притис до грудей Фрідріха, який відчув на своїх щоках гарячі сльози, що полилися з Райнгольдових очей.

ЯК МОЛОДИХ ЧЕЛЯДНИКІВ, РАЙНГОЛЬДА Й ФРІДРІХА, ПРИЙНЯЛИ В ДОМІ МАЙСТРА МАРИНА

Коли другого дня вранці Фрідріх прокинувся, то не побачив свого нового товариша, що звечора ліг спати поряд з ним на солом'янику, не видно було також і його лютні та подорожнього клунка. Він подумав, що Райнгольд із невідомих причин покинув його й пішов іншою дорогою. Та тільки-но Фрідріх вийшов із дому, як зубрі Райнгольда з дорожнім клунком за плечима, з лютнею пахвою, в зовсім іншому одязі, ніж учора. Перо з шапочки він зняв, меча сховав, а замість ошатної куртки з оксамиті товою обляміркою на ньому була проста, як у всіх городян куртка неяскравого кольору.

— Ну, — весело усміхаючись, гукнув він здивованому Фрідріхові, — ну, брате, тепер уже ти напевне вважатимем! мене за спільника й вірного товариша! Але слухай, як па закоханого, ти надто міцно спав. Дивися, де вже сонцем Нумо швидше в дорогу. І

Фрідріх ішов мовчки, заглиблений у свої думки, скупа відповідав на Райнгольдові питання, майже не звертай уваги на його жарти. А Райнгольд дав собі воду, стрибав, галасував, вимахував шапочкою. Але чим ближче вони підходили до міста, тим він також ставав усе мовчазніший.

— Я не можу йти далі, серце в мене стискається зі страху і з солодкої туги, сядьмо в холодочку і трохи відпочиньмо,— мовив Фрідріх, коли вони вже майже дійшли до міської брами, і, знесилений, кинувся на траву.

Райнгольд сів до нього й по хвилі сказав;

— Мабуть, милий брате, вчора ввечері я тебе таки добре здивував. Та коли ти розповів про своє кохання і так зажурився то мені в голову полізли всілякі дурниці і були б зовсім збили мене з пантелику, довели б до божевілля, якби твій чудесний спів і моя лютня не прогнали злих духів. А сьогодні, щойно збудив мене перший промінь сонця, в мою душу вернулась радість життя, бо лихі привиди зникли ще ввечері. Я вибіг надвір, і, поки вештався в кущах, на думку мені спали різні чудові речі. А оце зустрів тебе, і вся душа моя звернулась до тебе! Згадав я одну цікаву історію, що трапилась недавно в Італії, саме тоді, коли я там був. Я її тобі розповім, бо вона яскраво показує, на що здатна справжня дружба. Один князь, щирий прихильник і меценат прекрасних мистецтв, запропонував дуже високу винагороду тому, хто намалює картину на дуже гарний, але складний, наперед визначений сюжет. Два молоді художники, що мали звичку працювати спільно і були найщирішими приятелями, вирішили позмагатися між собою. Вони ділилися задумами і багато говорили про те, як подолати труднощі, сюжету. Старший, що мав більше досвіду в малюнку й композиції, швидко уявив собі картину, зробив начерк і підійшов до молодшого, який, не закінчивши навіть начерку, занепав духом і 80-всім покинув би працю, якби

старший не підбадьорював його і не давав слушних порад. Коли ж вони почали роботу, то молодший, добрий знавець кольору й фарб, зумів дати не одну вказівку старшому, якими той скористався дуже успішно. А наприкінці вийшло, що молодий ніколи не мав картини з кращою композицією, а старший — картини з кращими кольорами.

Коли художники покінчали картини, вони кинулись в обійми один одному, кожний щиро був радий і захоплювався працею іншого і кожний визнавав за іншим право на визначену нагороду. Але сталося так, що нагороду отримав молодший, і він вигукнув, украй засоромлений: О, як я міг здобути нагороду, що варта моя заслуга проти [111] заслуги товариша, хіба б я створив без його поради, без його чесної допомоги щось путнє?" Тоді: старший сказав: "А хіба ти мені не допомагав добрими порадами? Моя картина також непогана, але ти отримав нагороду, бо заробив її. Справжній дружбі не заважає чесне й одверте прагнення до однакової мети. Лаври, що отримує переможець, приносять шану й переможеному. Я тебе люблю ще більше за те, що ти боровся так хоробро і своєю перемогою і мені також приніс честь і славу". Правда ж, Фрідріху, художник мав рацію? Хіба ж чесна, без підступу й лукавства, боротьба за одну нагороду не повинна з'єднувати справжніх друзів ще міцніше, замість роз'єднувати їх? Хіба ж у шляхетних душах може знайти притулок дріб'язкова заздрість чи злість і ненависть?

— Ні,— відповів Фрідріх,— не може. Ми любимо тепер один одного, як брати, і незабаром, напевне, обидва виготовимо в Нюрнберзі майстерні речі, міцні двофудерні бочки, зроблені без вогню, але нехай мене бог боронить, щоб я відчув до тебе хоч найменшу заздрість, якщо твоя, любий брате Райнгольде, буде краща за мою.

— Ха-ха-ха! — зареготав Райнгольд.— А хай тобі грець із твоєю бочкою, роби вже її сам на радість усім запеклим бондарям. Але щоб ти знав, коли дійде до обчислення розмірів, пропорцій, вимірювання циркулем різних заокруглень, то кращого за мене знавця не знайдеш. Та й, вибираючи дерево, можеш також покластися на мене. Клепки мусять бути з наскельного дуба, зрубаного взимку, ніде не поточеного шашелем, без чорних чи білих смуг, без прожилок. Ми знайдемо такого дуба, можеш і тут звіритись на моє око. У всьому я тобі допоможу і ділом, і порадою. Тому й праця моя вийде не гірша.

— Але ж господи боже мій! — перебив Фрідріх приятеля.— Чого це ми забалакали про те, хто зробить кращу бочку? Хіба ж ми змагаємось між собою? Кращу бочку? Щоб заслужити Розу? Як ми дійшли до такого? Мені аж у голові запаморочилось.

— Е, брате,— мовив Райнгольд, усе ще сміючись,— про Розу я й не думав. Ти мрійник. Ходімо вже, треба ж нарешті дістатися до міста.

Фрідріх устав і, зовсім збентежений, пішов далі. Коли вони, прийшовши в готель, чистились і вмивалися, Райнгольд промовив до Фрідріха:

— Я, власне, зовсім не знаю, до якого майстра мені йти бо не маю тут жодних знайомих. Отож я подумав, чи не; [112] візьмеш ти мене до майстра Мартіна, любий брате! Може, й мені пощастить найнятися в нього.

— Ти знімаєш великий тягар із мого серця,— сказав Фрідріх, бо коли залишишся зі мною, то мені легше буде перемогти свій страх, свою тугу.

Так молоді челядники обидва жваво попростували до дому славетного бондаря майстра Мартіна.

Була неділя, полудень, саме той день, коли майстер Мартін давав обід з приводу свого обрання. Отож коли Райнгольд і Фрідріх увійшли в Мартінів дім, вони почули брязкіт чарок і веселий гомін гостей.

— Ах,— засмучено сказав Фрідріх,— як же ми невчасно прийшли.

— А я думаю,— відповів Райнгольд,— що саме вчасно, бо за веселим обідом майстер Мартін, напевне, в доброму настрої і буде прихильніший до нашого прохання.

Незабаром у передпокій вийшов і майстер Мартін, якому вони переказали про свій прихід. Він був по-святковому вбраний, з добре почервонілими від вина носом і щоками. Побачивши Фрідріха, він вигукнув:

— Диви, Фрідріх! Милий хлопче, ти вернувся? Оце добре! Та ще й прихилився до преславого бондарського ремесла! Правду сказати, коли про тебе заходить мова, то пан Гольцшуер кривиться й каже, що в тобі загинув великий митець, що ти міг би виливати не гірші статуї та балюстради, аніж у церкві святого Зебальда або в Фугеровім домі в Аусбурзі, але то дурна балаканина, ти добре вчинив, що ступив на правильний шлях. Щиро вітаю тебе! — майстер Мартін схопив його за плечі і, за своїм звичаєм, міцно притиснув до себе.

Фрідріх як на світ народився від привітної зустрічі у майстра Мартіна, повеселішав і вільно, невимушено не тільки запропонував майстрові свої послуги, а й попросив прийняти також Райнгольда.

— Ну,— сказав майстер Мартін,— ви таки справді не могли вибрати кращого часу, бо саме тепер навал роботи, а челядників бракує. Щиро запрошую вас обох до себе. Здіймайте свої клунки й заходьте до хати. Обід, правда, майже скінчився, але ви ще посидите біля столу, Роза щось та знайде. — І майстер Мартін повів обох челядників до кімнати.

Там сиділи шановні майстри з червоними як жар обличчями, на чолі з достойним радником Якубом Паумгартнером. Щойно подано десерт, благородне вино яскріло у [113] великих келихах. Саме була та хвиля, коли всякий голосно казав своє, але думав, що його розуміють; часом хтось починав сміятися невідомо чого. Та коли майстер Мартін, ведучи юнаків за руки, голосно сповістив, що до нього тільки-но прибуло два дуже бажаних челядники з добрими посвідченнями, то всі стихли й прихильно подивилися на струнких юнаків. Райнгольд гордо глянув навколо ясними очима, але Фрідріх опустив очі й почав крутити шапку в руках. Майстер Мартін показав юнакам місце аж у кінці столу, та й добре, бо тієї ж миті з'явилася Роза, сіла між ними й почала їх гостинно частувати дорогими стравами і благородними напоями. Тендітна Роза в розквіті своєї вроди й дівочої зваби між двома прекрасними юнаками посеред бородатих майстрів, аж очі вбирала, наче осяйна ранкова хмарка, що самотньо з'явилась на темному небі, чи, швидше, прегарна весняна квітка, що підняла свою барвисту голівку серед сухої сірої трави.

Фрідріхові дух захопило з безмежного щастя й радості, і він лише час від часу крадькома позирав на ту, якою сповнена була вся його істота; він утупився в свою тарілку, але не міг узяти звідти ані шматка. Райнгольд же, навпаки, не зводив з чарівної дівчини променистих очей. Він почав розповідати про свої далекі мандрівки. Роза ще зроду не чула таких цікавих оповідань. Їй здавалося, наче те, про що розказував Райнгольд, живе проходить перед нею в тисячах образів, які весь час

мінялися. Вона вся перетворилася в зір і слух, не знала, що з нею сталося, коли Райнгольд у запалі розповіді схопив її руку й притиснув до своїх грудей.

— Але ж,— раптом урвав мову Райнгольд,— чого ти, Фрідріху, сидиш як німий? Чи в тебе мову відібрало? Нумо випиймо за здоров'я любої, чарівної господині, що нас так гостинно приймає!

Фрідріх схопив тремтячою рукою великий келих, що його Райнгольд налив по самі вінця, і випив (Райнгольд також не пас задніх) до останньої краплі.

— А тепер за здоров'я нашого доброго майстра! — вигукнув Райнгольд, знов налив, і знов Фрідріхові довелося випити до дна. Тоді вогненні духи вина охопили його істоту і так схвилювали кров, що вона гаряче заструменіла по всіх жилах.

— Ах, як же мені гарно! — прошепотів він, і гарячий рум'янець виступив на його обличчі. Ах, так гарно мені ще ніколи не було. [114]

Роза, мабуть, зовсім інакше зрозуміла його слова і всміхнулася з невимовною ніжністю. Тоді Фрідріх, вже нітрохи не боячись, промовив:

— Люба Розо, ви напевне вовсім не пам'ятаєте мене?

— Що ви, любий Фрідріху,— відповіла Роза, опутивши очі,— хіба ж можна вас забути так скоро! Ви не соромились гратися зі мною у старого пана Гольцшуера,— хоч я тоді, правда, була ще майже дитиною,— і завжди вміли розповісти щось гарне, цікаве. А гарнесенького кошичка з тонкого срібного дроту, того, що ви

мені подарували на різдво, я ще й досі бережу як дорогу пам'ятку.

Сльози заблищали в очах зворушеного юнака, він хотів щось сказати, але з грудей його, наче глибоке зітхання, вихопилось інше:

— О Розо, люба Розо!

— Я завжди,— повела далі Роза,— я завжди щиро хотіла бачити вас, але ніколи б не повірила, що ви перейшли на бондарство. Ах, коли я вгадаю ті чудові речі, які ви тоді виготовляли в майстра Гольцшуера, то мене жаль бере, що ви покинули своє мистецтво.

— Ах, Розо,— сказав Фрідріх,— я ж тільки заради вас зрадив своє улюблене мистецтво.

Тільки-но Фрідріх промовив ці слова, як ладен був крізь землю провалитися зі страху й сорому за своє необачне освідчення. Роза, немов про все здогадуючись, одвернулася від нього, а він надаремне шукав слів.

Коли це пан Паумгартнер міцно вдарив об стіл ножем і оголосив товариству, що шановний мейстерзингер заспіває пісню. Пан Фольрад одразу встав, відкашлявся й заспівав на золотий лад Ганеа Фогельгезанга таку прегарну пісню, що у всіх аж серце заколотилося, і навіть Фрідріхові трохи полегшало.

Після того, як пан Фольрад заспівав ще кілька пісень на різноманітні лади, а саме: на так званий солодкий лад, на трубний лад, на лад квітучого раю, свіжих апельсинів тощо, він сказав, що коли хто з присутніх за столом розуміється на

чудовому мистецтві мейстерзингерів, то нехай і собі заспіває пісню.

Тоді Райнгольд устав і сказав, що коли йому дозволено буде за італійським звичаєм супроводити снів грою на лютні, то й він заспівав би пісню на німецький лад. А що ніхто не суперечив, то він дістав свій інструмент і, взявши кілька милозвучних акордів, почав таку пісню: [115]

Джерельце в одне,

Вино в нім запашне

Замість води.

Сюди

Легкий блискучий струмінь

Запрошує гостинно.

-Джерельце дивне те,

Вино в нім золоте,

Чий задум то

І хто

Був майстер той,

Що зміг таке утяти?

Джерельце чарівне

Хлюпоче: хто збагне

Мене?!

На те лиш бондар здатний,

Сп'янілий від вина,

В чийй душі вона —

Любов його.

Пісня всім сподобалась понад усяку міру, але найбільше майстрові Мартіну, у якого аж очі засвітилися. Не звертаючи уваги на Фольрада, що почав розводитись про глухий уривчастий спів Ганса Мюллера, якого челядник, мовляв, добре наслідував, не звертаючи на нього уваги, майстер Мартін устав зі свого місця й вигукнув, піднімаючи келих угору:

— Ходи сюди, славний бондарю і мейстерзингере, ходи, випий зі мною, зі своїм майстром Мартіном!

Райнгольд зробив, як йому наказано. Вертаючись на своє місце, він шепнув замисленому Фрідріхові на вухо:

— Тепер тобі треба заспівати. Заспівай учорашню пісню.

— Ти збожеволів? — розгнівано мовив Фрідріх.

Тоді Райнгольд голосно, звертаючись до гостей, сказав:

— Шановні панове й майстри! Мій любий побратим Фрідріх уміє співати ще кращі пісні, і голос у нього куди приємніший, як у мене, але в нього закурилося горло з дороги, тому вже він іншим разом заспіває чудових пісень.

Тоді всі почали вихваляти Фрідріха, наче він і справді співав. Деякі майстри врешті почали навіть схилитися до думки, що голос його таки й справді кращий, ніж голос челядника Райнгольда, а пан Фольрад, випивши ще добрий келих, переконано заявив, що Фрідріхові краще вдаються чудесні німецькі співи, ніж Райнгольдові, який забагато перейняв італійського.

А майстер Мартін, закинувши голову назад, ляснув себе по круглому череву, аж загуло, й сказав: [116]

— Тепер вони мої челядники, мої, кажу, челядники майстра-бондаря Тобіаса Мартіна з Нюрнберга!

І всі майстри кивнули головами й сказали, допиваючи останнє вино із своїх келихів:

— Так, так, ваші, майстре Мартіне, ваші славні, браві челядники!

Нарешті всі розійшлися спочивати.

Райнгольдові і Фрідріхові майстер Мартін дав кожному по чистій світлій кімнаті.

ЯК ДО МАЙСТРА МАРТІНА ПРИЙШОВ ТРЕТІЙ ЧЕЛЯДНИК І ЩО ПІСЛЯ ТОГО СТАЛОСЯ

Коли Райнгольд і Фрідріх попрацювали кілька тижнів у майстра Мартіна, то він помітив, що як треба було вимірювати лінійкою, циркулем або вирахувати щось на око, то навряд чи хто міг зрівнятися з Райнгольдом, та інакше виходило, як він брався до фуганка, сокири, молотка. Тоді Райнгольд дуже швидко втомлювався, робота не йшла, хоч би як він старався. А Фрідріх, навпаки, стругав, гатив молотком — і хоч би що! Зате вже обидва добре поводитись, та ще й Райнгольд умів завше додати щирої веселості й добродушної радості. До того ж вони частенько в розпалі роботи, особливо як, бувало, нагодиться чарівна Роза, не шкодували горла і гарними своїми голосами, що дуже добре пасували один до одного, співали різних чудових пісень. А коли Фрідріх, скося поглядаючи на Розу, переходив на сумну мелодію, Райнгольд починав жартівливої пісні, яку сам видумав і яка починалася так:

Барило — то не цитра, А цитра не барило.

Слухаючи пісню, старий пан Мартін часто опускав молоток, яким уже був замахувався, і хапався за черево, що аж тряслося з веселого сміху. Взагалі обидва челядники, а особливо Райнгольд, цілком припали до вподоби майстрові Мартіну, а також було помітно, що й Роза вишукує різні причини, щоб частіше й довше, ніж раніше, побути в майстерні.

Якось пан Мартін прийшов до своєї майстерні перед брамою, де вони працювали ціле літо, дуже задуманий, Райнгольд і Фрідріх саме збирали невелику бочку. [117]

Майстер Мартін став перед ними, схрестивши руки на грудях, і сказав:

— Я просто-таки й висловити не можу, мої любі челядники, який я вами задоволений, а проте маю великий клопіт. З Рейна

пишуть мені, що нинішній рік на виноград буде благословенний, як ніколи. Один мудрець сказав, ніби комета, що з'явилась на небі, своїм чудесним промінням запліднить землю і з найглибших її глибин витягне вгору весь жар, що топить благородні метали, і напоїть ним спрагли виноградні лози, які в буйному зрості родитимуть чудові грона за гронами і плинний вогонь свій, яким вони будуть напоєні, ввіллють у вино. Хіба, може, років через триста знов настане таке сприятливе розташування зірок. Отже, буде роботи по самий чуб. А до того ще й велебнії пан єпископ із Бамберга прислав мені замовлення на велику бочку— Ми з такою роботою не впораємося самі, треба буде пошукати ще одного челядника. Але я б не хотів брати когось просто з вулиці, хоч і треба, аж пече. Може, ви де знаєте доброго челядника, з яким би могли працювати в згоді, то лише скажіть, і я його візьму, хоч би на які видатки довелося піти.

Тільки-но майстер Мартін так сказав, коли це якийсь високий, кремезний юнак гукнув знадвору:

— Агов! Чи тут робітня майстра Мартіна?

— Авжеж, тут,— мовив майстер Мартін, виходячи до юнака, — авжеж, тут, але це ще не означає, що треба горлати й тупотіти, як навіженому. Так не приходять до добрих людей.

— Ха-ха-ха! — зареготав юнак.— То ви, мабуть, і є майстер Мартін, бо мені так вас і змалювали: гладке черево, чимале воло, червоний ніс, блискучі очі. Красенько вас вітаю, майстре Мартіне!

— Ну, а що вам треба від майстра Мартіна? — сердито зачитав господар.

— Я,— сказав юнак,— я бондар і хотів лише довідатись, чи не міг би найнятися до вас челядником.

Майстер Мартін аж сахнувся назад, такий був здивований, що саме тоді, як він подумав про челядника, той наче вродився. Він зміряв юнака з голови до ніг. Але той сміливо дивився на нього блискучими очима.

А коли майстер Мартін роздивився, які в юнака широкі груди, кремезне тіло, великі кулаки, то подумав про себе: "Саме такого дужого хлопця мені й треба",— і зажадав від нього ремісничих свідоцтв. [118]

— Я їх не маю з собою,— відповів той,— але невдовзі матиму, а тим часом даю вам слово, що працюватиму чесно й ретельно, і цього вам поки що досить.— І, не чекаючи на Мартінову відповідь, челядник зайшов до майстерні, скинув шапочку й клунок, ізняв куртку, надів фартушок і мовив:

— Ну, кажіть, майстре Мартіне, що мені робити. Майстер Мартін, зовсім спантеличений зухвальством

незнайомого юнака, якусь мить поміркував, а потім сказав:

— Ну, челяднику, тоді покажіть зараз же, що ви добрий бондар, беріть відбірку в руки і в отій бочці, що стоїть он там, зробіть утори.

Незнайомий челядник швидко і спритно виконав усе, що йому наказано, а потім гукнув, сміючись:

— Ну, майстре Мартіне, ви ще й тепер сумніваєтесь, що я добрий бондар? Але ж,— повів далі він, походжаючи по майстерні й розглядаючи інструмент та дошки,— чи маєте ви

добрий бондарський інструмент? Що це у вас там за довбешечка, нею, мабуть, граються ваші дітки? А ця набивачка, мабуть, для хлопчиків? — Він схопив велику важкенну довбню, що нею Райнгольд і зовсім не міг працювати, а Фрідріх ледве орудував, потім важку набивачку, яку вживав сам майстер Мартін, і високо замахнувся ними в повітрі. Тоді відкотив убік, немов легенькі м'ячі, кілька величезних бочок і схопив товстенну, ще не обстругану дошку на клепки.

— Гей,— вигукнув він,— гей, майстре, це добра дубова дошка, вона повинна розскочитись, як скло! — і він так хряснув нею об точило, що вона, тріснувши, розлетілася на дві рівні частини.

— О, хоч би вам не заманулося,— сказав майстер Мартін,— хоч би вам не заманулося, дорогий челяднику, вишпурнути оту двофудерну бочку, або й ще гірше, розтрити цілу майстерню! Замість довбні краще б узяли ви оту колоду, а за сокиру я принесу з ратуші Роландів меч три лікті завдовжки.

— О, той меч був би якраз для мене! — вигукнув юнак, і очі в нього заблищали, але він зразу ж опустив їх і сказав, притишивши голос: — Я лише думав, дорогий майстре, що вам для великої роботи потрібен дужий челядник, от і хотів показати свою силу, та трохи перебрав міру. Але все-таки візьміть мене, я добре робитиму все, що ви забажаєте.— [119] Майстер Мартін глянув юнакові в обличчя і таки визвав, що, можливо, йому ніколи й не доводилось бачити шляхетніших і чесніших рис. Еге ж, йому навіть здалося, що юнакове обличчя викликає в нього невиразні спогади про іншого чоловіка, якого він уже давно любить і високо шанує, але ніяк не спадало на думку, про кого ж саме, проте бажання юнака він виконав одразу, наказавши йому днями принести вірогідні свідоцтва про ремесло.

А Райнгольд і Фрідріх тим часом закінчили збирати бочку й почали набивати перші обручі. Працюючи, вони завжди мали звичку співати пісень. Отож і тепер завели гарну пісеньку на щиглячий лад Адама Пушмана.

Тоді Конрад (так звався новий челядник) крикнув від верстата, до якого майстер Мартін його поставив:

— Гей, що це там за цвірінкання? Мені здалося, що то миші пищать під верстатом. Коли хочете співати, то співайте так, щоб у кожного серце підбадьорилося і веселіше пішла робота. Таке і я можу іноді втяти.— І він почав якусь несамоовиту мисливську пісню з гейканням та ухканням, та ще й таким пронизливим, різким голосом наслідував гавкіт собак і дзвінкий перегук мисливців, що аж луна загула у великих бочках і вся майстерня задрижала. Майстер Мартін обома руками заткнув собі вуха, а діти пані Марти (Валентинові вдови), що гралися в майстерні, зі страху позалазили під верстати.

Тієї миті увійшла Роза, здивована й перелякана жахливим галасом, який зовсім не можна було назвати співом. Конрад, побачивши Розу, негайно замовк, покинув фуганок і, наблизившись до неї, привітав її найшанобливіше уклоном. Тоді промовив лагідним голосом, і світло-карі очі його зайнялися вогнем:

— Прекрасна панно, наче рожеве сядво зійшло в цій жалюгідній майстерні, як ви сюди вступили! О, коли б я вас раніше був побачив, то не образив би ваших ніжних вух диною мисливською піснею. О,— тепер він звернувся до майстра Мартіна й решти челядників,— о, годі вам грюкотіти. Поки нас мила панна вшановує своєю присутністю, то довбешки й молотки нехай спочивають. Тільки її солодкий голос має лунати, а ми, похиливши голови, повинні слухати, що вона накаже нам, покірним її слугам.

Райнгольд і Фрідріх презирнулися, а майстер Мартін зареготався й вигукнув:

— Ну, Конраде, тепер я бачу, що ви найбільший дивак в усіх, хто будь-коли надягав бондарський фартух. Спочатку [120] ви приходите сюди і, як неотесаний велет, хочете все зруйнувати, потім ревете так, що в нас аж у вухах лящить" а щоб гідно закінчити всі свої вибрики, зустрічаєте мою доньку, наче шляхетну панну, й поводитесь, як закоханий патрицій.

— Вашу чарівну дочку,— спокійно відповів Конрад,— вашу чарівну дочку я добре знаю, дорогий майстре, і скажу вам, що це найпрекрасніша панна у всьому світі, і дав би господь, щоб вона дозволила найблагороднішому патрицієві бути її вірним паладином!

Майстер Мартін схопився за боки і мало не задихнувся, поки нарешті у нього з грудей не вирвався регіт із кашлем, і, ледве спромігшись на слово, промовив:

— Добре... дуже добре, мій дорогий юначе! Можеш... можеш вважати мою Розу за шляхетну панну, про мене, але все-таки, будь ласка, берися гарненько до свого фуганка.

Конрад став, мов укопаний, опустивши очі, потер лоба і тихо сказав:

— Ай правда.

І пішов до роботи, як йому звелено.

У майстерні Роза сіла, як і завжди, на маленьку діжечку, що її Райнгольд старанно витер, а Фрідріх присунув до неї. Обидва вони, з наказу майстра Мартіна, почали знов свою гарну пісню,

яку перервав шалений Конрад, що тепер тихо, заглибившись у себе, працював далі фуганком.

Коли пісня була закінчена, майстер Мартін сказав:

— Господь наділив нас прекрасним даром, любі мої хлопці. Ви й не уявляєте собі, як я поважаю чудове мистецтво співу. Я колись також прагнув стати мейстерзингером, та нічого не вийшло, хоч як я старався. Єдину мав нагороду — знущання й сміх. У вільному співі то, дивись, перетягнеш, то недотягнеш, то не так складеш вірша, то зміниш мелодію або й зовсім зіб'єшся з неї. Ну, а у вас краще виходить. Можна сказати, що не пощастило майстрові, те пощастить челядникам. На ту неділю в звичайний час, після казання в церкві святої Катерини, відбудуться співи мейстерзингерів, і ви, Райнгольде й Фрідріху, зможете заслужити хвалу і шану своїм чудовим мистецтвом, бо перед головним співом буде вільний спів, у якому ви, як і кожний, що вміє співати, можете взяти участь. Ну то як, друже Конраде,— так гукнув майстер Мартін у Конрадів бік,— чи не побажаєте й ви часом виступити і проспівати свою чудесну мисливську пісню? [121]

— Не глузуйте,— сказав Конрад, навіть не підвівши очей,— не глузуйте, дорогий майстре. Кожному своє. Поки ви будете втішатися співами мейстерзингерів, я залюбки побуду на міських змаганнях.

Так і вийшло, як гадав майстер Мартін. Райнгольд виступив і проспівав на різноманітні лади пісні, що дуже втішили всіх мейстерзингерів, проте вони зауважили, що в ньому почувається щось чужоземне, але що саме, гаразд не могли сказати. Скоро після того на поміст вийшов і Фрідріх. Скинувши шапку, він якусь хвилину дивився поперед себе, потім кинув на слухачів погляд, який, немов гаряча стріла, пронизав груди чарівній Розі, аж вона глибоко зітхнула, і почав саку чудову

пісню на ніжний лад Генріха Фрауенлоба, ще всі майстра одностайно визнали — ніхто з них не може перевершити юного челядника.

Коли настав вечір і співи закінчились, майстер Мартін, щоб до кінця натішитись неділею, у веселому настрої пішов за Розою на майдан, де відбувалися грища. Райнгольд з Фрідріхом насмілились їх супроводити. Роаа йшла посередині. Фрідріх, сяючи від похвали майстрів, немов п'яний від щастя, наважився промовити кілька щирих слів, яких Роза, соромливо опустивши очі, здавалось, і не почула. Вона більше зверталась до Райнгольда, який за своєю звичкою плів щось веселе і навіть не посоромився взяти Розу під руку.

Ще здалеку вона почули радісний гомін на майдані. Підійшовши до місця, де молодь розважалася всілякими іграми, почасті й лицарськими, вони почули, як люди раз у раз вигукували: "Виграв, вягра"! І знову він! Ох і дужий! Е, проти нього ніхто не встоїть!" Проштовхавшись крізь натовп, Майстер Мартін побачив, що всі хвалять, усі захоплюються — ким би ви думали? — його челядником "Конрадом. Бо він переміг і в бійці навкулачки, і в перегонах, і надалі метнув списа. Коли Мартін підійшов, то Конрад саме гукав, чи нема охочих позмагатися з ним у веселому двобої з тупими мечами. Кілька хоробрих юнаків-патриціїв, що звикли до таких лицарських ігор, прийняли виклик. Але й ця боротьба тривала недовго, і Конрад легко, без великих зусиль, переміг усіх своїх супротивників, тож глядачі без кінця хвалили його силу і спритність.

Сонце зайшло, згасла вечірня зоря, і швидко почало смеркати. Майстер Мартін, Роза та обидва челядники розташувалися біля дзюркотливого джерела. Райнгольд [122] розповідав цікаві речі про далеку Італію, а Фрідріх тихо й блаженно дивився на Розу, в її милі очі. Коли це підійшов і

Конрад, тихо й невпевнено, ніби й сам не знав, приєднатись йому до них чи ні. Майстер Мартін гукнув його:

— Гей, Конраде, ідіть сюди! Ви хоробро трималися на змаганнях, люблю за це своїх челядників, таким і треба бути. Не бійтесь, сідайте з нами, я вам дозволяю.

Конрад пронизливо глянув на майстра, який ласкаво кивнув йому, і промовив глухим голосом:

— Вас я нітрішечки не боюсь і не питаю дозволу, сісти мені тут чи ні. І взагалі прийшов я зовсім не до вас. Усіх своїх супротивників я поборов у веселій лицарській грі й хочу запитати прекрасну панну, чи не дасть вона мені в нагороду за ту перемогу чудовий букет, що носить на грудях? — І Конрад став перед Розою на одне коліно, подивився на неї щиро ясно-карими очима й попросив: — То дайте ж мені, чарівна Розо, цей чудовий букет у нагороду за перемогу! Не відмовте.

Роза зразу ж відколола букет, дала його Конрадові й усміхаючись мовила:

— Я добре знаю, що такий хоробрий лицар, як ви, заслуговує нагороди з рук дами, а тому візьміть хоч мої зів'ялі квіти.

Конрад поцілував подаровані йому квіти і заткнув їх за шапочку, але майстер Мартін підвівся й сказав:

— І що це за дурні жарти! Давайте збиратися додому, вже ніч надворі.

Пан Мартін пішов уперед, Конрад чемно й делікатно взяв Розу під руку, а Райнгольд і Фрідріх, украй незадоволені,

рушили за ними. Люди, що зустрічалися дорогою, зупинялися, дивилися їм услід і казали:

— Гляньте-но, ось іде бондар-багатій Тобіас Мартін із своєю милою донькою та бравими челядниками. Оце, скажу я вам, гарні люди!

ЩО МАРТА З РОЗОЮ ГОВОРИЛИ ПРО ТРЬОХ ЧЕЛЯДНИКІВ. КОНРАДОВА СВАРКА З МАЙСТРОМ МАРТИНОМ

Молоді дівчата дуже люблять згадувати й переживати веселощі вчорашнього свята аж уранці другого дня, і ті переживання й згадки здаються їм чи не кращими за саме [123] свято. Отак і чарівна Роза сиділа вранці другого дня в своїй кімнаті; склавши руки на колінах, замислено похиливши голівку, забувши й про веретено, і про шиття. Цілком можливо, що їй вчувалися Райнгольдові та Фрідріхові пісні, а може, вона бачила, як дужий Конрад перемагає своїх супротивників, як він отримує від неї нагороду за перемогу, бо вона то наспівувала кілька рядків якоїсь пісні, то шепотіла: "Ви хочете мій букет?" І тоді вся паленіла, з-під опущених вій спалахували блискавки, з глибини грудей виривалося легке зітхання.

Аж ось увійшла пані Марта, і Роза дуже зраділа, що зможе тепер докладно розповісти їй, як гарно було в церкві святої Катерини та на міському майдані.

Коли Роза скінчила, пані Марта, усміхаючись, сказала:

— Ну, люба Розо, тепер ви, мабуть, скоро з-поміж трьох красенів зможете вибрати жениха.

— Боже мій,— перелякано скрикнула Роза, почервонівши по самі вуха,— боже мій, пані Марто, що це ви собі думаєте? Я? Три женихи?

— Та не прикидайтесь,— мовила пані Марта,— не прикидайтесь, люба Розо, начебто ви таки нічого не знаєте й не відаєте. Треба справді зовсім не мати очей, треба бути зовсім сліпою, щоб не бачити, що наші челядники, Райнгольд, Фрідріх і Конрад, еге ж, усі троє, до нестями закохані в вас.

— І що це вам привиділось, пані Марто,— прошепотіла Роза, затуливши очі рукою.

— Е, годі,— правила своєї Марта, підсівши до Рози й обійнявши її рукою,— годі, люба, соромлива дитино, прийми руки! Подивись мені просто в вічі, а тоді спробуй заперечити, що ти не помітила, як три челядники тільки тебе мають у душі і в серці, скажи, що ні! Ну ось бачиш, не можеш сказати. Та й справді, дивно було б, якби око дівчини одразу не помітило такого. Як усі погляди звертаються до тебе, як оживає робота, коли ти входиш до майстерні. Як Райнгольд і Фрідріх заводять свої найкращі пісні, як навіть буйний Конрад стає сумирний і привітний, як кожний намагається наблизитись до тебе, як починає сяяти обличчя в того, кого ти вшануєш привітним словом, ласкавим поглядом! Ну, доню моя, хіба ж не приємно, що навколо тебе в'ються такі красені? Чи ти вибереш когось із цих трьох і кого саме, я таки справді не можу сказати, бо ти з усіма однаково привітна, хоча я... Але ша, ша, мовчу! Ось якби ти прийшла до мене й сказала: "Порадьте [124] мені, пані Марто, кому з тих юнаків, що впадають за мною, віддати руку й серце?",— то я б тоді, мабуть, відповіла: "Якщо твоє серце не говорить тобі голосно й виразно; ось він,— то нехай усі троє ідуть собі з богом". Але мені дуже подобається Райнгольд, і Фрідріх також, і Конрад, а проте кожному з них я мала б що закинути. Еге ж, кохана Розо, і коли я дивлюся на молодих

челядників, як вони гарно працюють, то завжди згадую свого любого, бідолашного Валентина і мушу сказати, що він, можливо, й не краще працював, але у всій його роботі був інший дух, інший підхід. Було видно, що він працював із душею, а молоді челядники, здається мені, працюють тільки так собі, і в голові в них не ця робота, а щось інше, еге ж, наче це для них лише тягар, який вони добровільно взяли на себе й намагаються бадьоро нести його. З Фрідріхом можна дійти найкращої згоди, це щира, добра душа. Він, здається мені, найближчий до нас, я розумію всю його мову, а що він так мовчки, боязко, як дитина, тебе любить, що ледве зважується на тебе глянути, що червоніє, тільки-но ти промовиш до нього слово, то я його за це найбільше й хвалю.

Здавалося, на Розиних очах виступили сльози, коли пані Марта сказала таке. Вона встала й промовила, одвернувшись до вікна:

— Фрідріха я також дуже люблю, але не зневажайте мені і Райнгольда.

— Як же я можу його зневажати? — мовила пані Марта.— Певне, що Райнгольд найвродливіший з-поміж їх усіх. Які очі! Ні, коли він прожене кого своїм вогнистим поглядом, то просто не можна витримати! Але разом з тим у всій його істоті є щось таке дивне, що мені страшно стає, я його просто боюсь. Мені здається, коли Райнгольд працює в майстерні і пан Мартін дає йому якийсь наказ, то почуває, мабуть, те саме, що почувала б я, коли б мені принесли на кухню золотий горнець, оздоблений коштовними каменями, і я повинна була б уживати його як звичайний кухонний посуд. Та я до нього й торкнутися не наважилася б. Коли він щось розповідає, то слова так і течуть у нього з уст, солодкі, як музика, геть тебе зачаровує, а як добре подумаєш, про що ж він говорив, то й виходить, що я зрештою жодного слівця не втямила. Буває, він іноді пожартує по-

нашому, і мені видається, що тепер він такий самий, як і ми,— коли це знов гляне, наче якийсь великий пан, аж мені страшно стає. І разом з тим не можна [125] сказати, що на вигляд Райнгольд схожий на деяких бундючних юнкерів або патриціїв, ні, це щось зовсім інше. Словом, мені здається, бозна-чому, що він знається з вищими духами, що взагалі належить до іншого світу Конрад — той буйний, зарозумілий хлопець, та ще й до того має в собі щось таке чисто панське, що зовсім не пасує до шкіряного фартуха. І поводитьсь так, ніби тільки він мав наказувати, а всі повинні його слухати. За недовгий час, відколи Конрад тут, дійшло до того, що коли він гримне на цілу майстерню, то й сам майстер Мартін слухається його. А проте він такий добродушний і чесний, що на нього зовсім не можна сердитись. Усе-таки я повинна сказати, що, незважаючи на свою буйність, Конрад мені чи не миліший за Райнгольда, бо хоч як він іноді мудро говорить, а зрозуміти його можна. Я закладаюся, хай він хоч кого вдає з себе, а з нього був військовий. Тому він і розуміється так добре на зброї і навіть перейняв чимало лицарських звичок, що йому так личить. А тепер скажи мені одверто, кохана Розо, хто з цих трьох челядників тобі найбільше до вподоби?

— Не питайте,— промовила Роза,— не питайте мене цього, люба пані Марто. Одне тільки я знаю: для мене Райнгольд зовсім не те, що для вас. Це правда, він аж ніяк не схожий на інших, бо коли почне говорити, то переді мною раптом ніби з'являється чудовий сад, повний чудових, запашних квіток і плодів, яких на світі й зовсім не знайдеш, але я люблю дивитися в той сад. Відколи Райнгольд тут, багато дечого здається мені іншим, а те, що перше ледь мріло в моїй душі, мов темна, невиразна тінь, тепер стало світле і ясне, я все розпізнаю своїми очима.

Пані Марта встала і, виходячи, жартівливо посварилася на неї пальцем:

— Гай, гай, Розо, виходить, Райнгольд буде твоїм обранцем.
А я такого не думала й не гадала!

— Прошу вас,— перебила Роза, проводжаючи її до дверей,—
прошу вас, люба пані Марто, не думайте й не гадайте ні про що,
а залишімо все це на прийдешнє. Що воно принесе, то будемо
вважати за волю господню, якій усі свято й покійно мусять
коритися.

А тим часом у Мартіновій майстерні стало дуже людно. Щоб
виконати всі замовлення, він найняв іще кількох робітників та
учнів, і тепер там стояв такий гуркіт, що чути було на цілу
вулицю. Райнгольд зробив виміри на величезну бочку, яку треба
було виготовити для єпископа [126]

бамберзького, і разом із Фрідріхом та Конрадом так їй вдало
збив, що в майстра Мартіна аж серце сміялося в грудях, і він
раз по раз вигукував:

— Оце, я розумію, буде діжечка! Такої ще в мене й не було,
хіба що моя зразкова.

Тепер усі три челядники стояли коло бочки й так набивали
обручі на сфуговані клепки, що все в майстерні аж гуло. Старий
Валентин жваво працював стругом, пані Марта з двійком малят
на колінах сиділа ззаду коло самого Конрада, а більші хлопчак
з криком і галасом грались обручами, гасаючи по майстерні.

За тим веселим гармидером вони майже й не помітили, як у
дверях з'явився старий пан Йоганнес Гольцшуер. Майстер
Мартін підійшов до нього й чемно запитав, чого він бажає.

— Ех,— сказав Гольцшуер,— я хотів би ще хоч раз побачити
свого любого Фрідріха, що так завзято тут працює. А потім,

шановний пане Мартіне, хочу у вас замовити добру бочку для своєї пивниці. А гляньте-но, там якраз така бочка, яка мені потрібна. От ви мені її й продайте. Скажіть лише ціну.

Райнгольд, що, втомившись, сів на кілька хвилин відпочити, а тепер знов хотів ставати до праці, почув Гольцшуерові слова і, обернувшись до нього, сказав:

— Е, любий пане Гольцшуере, на цю діжечку ви не зазіхайте, ми її робимо для велебного пана єпископа з Бамберга.

Майстер Мартін, заклавши руки за спину, ліву ногу виставивши вперед, а голову закинувши назад, глянув на бочку й гордо промовив:

— Любий пане, вже з добірного дерева, з чистої роботи ви могли б помітити, що така майстерна річ личить тільки княжим льохам. Райнгольд добре сказав, про таку річ краще й не думайте. Як мине збір винограду, то я накажу зробити вам простеньку міцну діжечку, якраз для вашого льоху.

Старий Гольцшуер, розсердившись на майстра Мартіна за таку пиху, сказав, що його червінці варті стільки ж, як і бамберзького єпископа, і він за свої гроші може собі замовити добру бочку й десь-інде.

Майстер Мартін скипів з гніву, але все-таки стримався, не посмів образити пана Гольцшуера, що користувався великою повагою і серед городян, і в магістраті. Та саме годі Конрад почав так гатити довбешкою, що все аж [127] загуло й затріщало. У майстра Мартіна прорвався стримуваний гнів, і він закричав:

— Конраде, чортів йолопе, чого ти гатиш наосліп, хочеш мені бочку розбити?

— Ну-ну! — вигукнув Конрад, змірявши майстра через плече зухвалим поглядом.— Ну-ну, кумедний череваню, а хоч би й розбив? — І він так тупонув по бочці, що найміцніший обруч лопнув і збив Райнгольда з вузького риштування.

З того, як щось глухо тенькнуло, видно було, що тріснула також одна клебка.

Не тямлячи себе з гніву й люті, майстер Мартін підскочив, вихопив у Валентина штабу, яку він стругав, і добре ogrів Конрада по спині, крикнувши:

— Псюро проклятий!

Конрад, відчувши удар, швидко обернувся і якусь хвилю стояв, немов очманілий, але потім очі його спалахнули диким шаленством, він заскреготів зубами, завив:

— А, битись?

Тоді одним стрибком скочив з помосту, схопив на підлозі сокиру, замахнувся нею на Мартіна й розпанахав би йому голову, коли б Фрідріх не рвонув майстра вбік, тож сокира тільки зачепила руку, з якої зразу бризнула кров. Мартін, огрядний і неповороткий, втративши рівновагу, полетів через верстат, де щойно працював один учень, і впав на землю. Всі кинулись до знавіснілого Конрада, який, вимахуючи в повітрі закривавленою сокирою, кричав не своїм голосом:

— У пекло його до біса, в пекло!

З неймовірною силою він відштовхнув усіх від себе і готовий був завдати другого удару, який безперечно доконав би бідолашного майстра, що охкав і стогнав долі, але раптом в дверях майстерні з'явилася Роза, з ляку бліда як смерть. Конрад, побачивши Розу, так і заляк із сокирою над головою, немов закам'яніла статуя. Потім кинув сокиру далеко від себе, схрестив руки на грудях і скрикнув таким голосом, що в кожного озвався в серці:

— О господи праведний, що ж я наробив! — і вискочив із майстерні надвір. Ніхто й не подумав доганяти його.

Бідолашного майстра Мартіна насилу підвели. Тим часом побачили, що сокира черкнула тільки по м'язах руки і рана була зовсім не страшна. Старого пана Гольцшуера, якого Мартін, падаючи, потяг за собою, також витягли 8-під трісок, а потім заспокоїли дітей пані Марти, що весь [128] час кричали й голосили за добрим дядечком Мартіном. А той був зовсім приголомшений і лише боявся, щоб проклятий челядник не зіпсував чудесної бочки, а про рану йому байдуже.

Для старих принесли ноші, бо й Гольцшуер, падаючи, добре потовкся. Він лаяв ремесло, що потребує таких небезпечних інструментів, і благав Фрідріха чим скоріше, тим краще вернутися до чудесного лихварського мистецтва, до благородних металів.

Фрідріх, а також і Райнгольд, якого добре таки вдарило обручем і в якого тепер усе тіло було наче не своє, вже зовсім смерком понуро почваланали до міста й нараз почули за якимось тином зітхання та стогін. Вони зупинилися. Тоді з землі підвелася якась висока постать. Вони зразу впізнали Конрада і злякано відсахнулися.

— Ах, любі челядники,— промовив крізь сльози Конрад,— не лякайтеся! Ви мене вважаєте за скаженого пса, за вбивцю! Ах, я на такий, я не такий, я не міг інакше! Я повинен був його вбити, того клятого череваня! Власне, треба було б оце піти з вами і таки домогтися свого, коли б тільки була змога! Але ні, ні, всьому кінець, ви мене більше не побачите! Привітайте кохану Розу, яку я люблю понад усе! Скажіть їй, що я ціле життя носитиму на серці її квітки, вони будуть прикрашати мої груди, коли я... та вона про мене, ще, може, колись і почує! Прощавайте, прощавайте, любі, славні челядники...

І з цими словами Конрад щодуху помчав через поле.

Райнгольд сказав:

— Щось дивне діється з цим юнаком. Не можна зважувати чи міряти його вчинок звичайною міркою. Можливо, майбутнє розкриє таємницю, що гнітить йому серце.

РАЙНГОЛЬД ПОКИДАЄ МАЙСТРА МАРТИНА

Як весело було в Мартіновій майстерні досі, так сумно стало тепер. Райнгольд не міг працювати й сидів, замкнувшись у своїй кімнаті; Мартін, із перев'язаною рукою, безперестанку проклинав і лаяв на всі заставки лихого чужинця-челядника. Роза, ба навіть пані Марта зі своїми хлоп'ятами, боялися й наблизитись до місця злочину, і в майстерні тільки глухо лунав Фрідріхів інструмент, немов зимою у відлюдному лісі сокира дроворуба, бо Фрідріх тепер мусив самотужки кінчати велику бочку. [129]

Глибокий сум охопив скоро Фрідріхову душу, бо йому здавалося, що тепер він навіч побачив те, чого давно боявся. Він уже не мав сумніву, що Роза любить Райнгольда. Не тому,

що вже й раніш вона тільки до Райнгольда озивалася ласкавим, теплим словом, але хіба ж не видно, що колії Райнгольд не може прийти в майстерню, то й Роза не виходить з дому, мабуть, щоб краще доглядати коханого.

У неділю, коли всі люди весело вийшли гуляти, коли майстер Мартін, що вже майже видужав, запросив Фрідріха пройтися з ним і з Розою на майдан, він не прийняв запросин, а, зажурений, сповнений любовної туги, подався самотою в село, на той пагорбок, де вперше зустрівся з Райнгольдом. Там він кинувся на землю серед високої трави й квіток і коли подумав, що його прекрасна провідна зоря, яка світила йому цілу дорогу на вітчизну, тепер, біля самої мети, раптом зникла в глибокій темряві, що всі його наміри були схожі на безнадійні зусилля мрійника, який тужно простягає руки до облудного марева в повітрі, то з очей у нього бризнули сльози на квітки, що схилили свої голівки, немов із жалю до тяжкого горя юного челядника. Фрідріх і сам не знав, як воно сталося, що глибокі зітхання, виринаючи із пригнічених грудей, перейшли в звуки, і він заспівав таку пісню:

Де ти тепер,

Зірко моя?

В розпачі я,

Бо ти, єдина,

Іншого будеш дружина.

Вітре вечірній, бурхай, шуми,

Бий же у груди!

Ти в мене збудиш

Смуток болючий,

Вогонь пекучий,

Нехай серце,

Сліз повне й муки,

Рветься з тяжкої розпуки.

Що так шепочете ніжно

Ви, темні дерева нічні?

Що ви, хмаринки смутні,

Хочете вздріти внизу у гаю?

Покажіть-но могилу мою,

Там від горя знайду я ліки

І засну спокійно навіки.

Часто буває, що найглибший смуток, коли тільки на нього знайдуться слова і сльози, розпливається в тихій, болісній тузі, ба навіть лагідний промінь надії засвітиться [130] в душі. Отак і Фрідріх, проспівавши пісню, відчув на серці дивовижну полегкість. Вечірній вітерець, темні дерева, до яких він звертався в пісні, шуміли й шепотіли йому слова розради, і,

немов солодкі мрії про далеку розкіш, про далеке щастя, на темному небі вимальовувалися золоті смуги.

Фрідріх устав і зійшов із пагорка вниз, до села. І враз йому здалося, ніби Райнгольд, як і тоді, коли вони вперше зустрілися, йде поруч із ним. Всі слова, які Райнгольд тоді сказав, знов спали йому на думку. Та коли він тепер згадав Райнгольдову розповідь про змагання двох друзів-митців, то йому наче полуда спала з очей. Адже ж ясно було, що Райнгольд уже раніше бачив Розу й покохав її. Тільки те кохання й погнало його в Нюрнберг до майстра Мартіна, і під змаганням двох художників вія розумів не що інше, як їхнє, Райнгольдове і Фрідріхове, змагання за чарівну Розу. Фрідріхові вчувалися знов слова, які тоді сказав Райнгольд: "Чесна, без будь-яких підступних задніх думок боротьба за ту саму винагороду повинна щиро в'єднати справжніх друзів, а не посварити їх. У шляхетних душах ніколи не може загніздитися дріб'язкова заздрість, злісна ненависть".

— Так! — вигукнув Фрідріх.— Так, щирий друже, я просто звернуся до тебе самого. І ти сам повинен сказати мені, чи для мене справді всі надії втрачені.

Був уже пізній ранок, коли Фрідріх постукав до Райнгольдової кімнати. А оскільки ніхто не озивався, то він відчинив двері, що не були замкнені, як звичайно, і увійшов. І раптом наче скам'янів; Перед ним у всій своїй незвичайній красі, у всій дівочій звабі стояла Роза на блискуче намальованому портреті в натуральну величину, чарівно освітлена промінням ранішнього сонця. Залишений на столі муштабель, свіжі фарби на палітрі свідчили, що портрет щойно закінчений.

— О Розо, Розо, о боже-світе! — зітхнув Фрідріх. Коли це Райнгольд, що увійшов до кімнати слідом за ним, плеснув його по плечі й спитав, усміхаючись:

— Ну, Фрідріху, що ти скажеш про мою картину? Фрідріх притис його до своїх грудей і вигукнув:

— О милий друже, о великий майстре! Так, тепер мені все ясно! Ти, ти виграв нагороду, за яку я, жалюгідний, мав зухвальство змагатися. Що вартий я проти тебе, що моє мистецтво проти твого? Ах, і в мене також були задуми. Тільки не смійся з мене, любий Райнгольде. Я думав [131] тепер, якою гарною могла б вийти Розина постать, сформована й вилита з чистого срібла! Але це ж дитячі мрії. А ти... ти... Як вона лагідно, як солодко й велично всміхається тобі! Ах, Райнгольде, що ти сказав колись, на те воно й справді вийшло. Ми обидва змагалися, і ти переміг, ти мусив перемогти, але я залишусь твій усією душею. Проте я мушу покинути цей дім, батьківщину, я не витримаю, я загину, коли доведеться ще раз побачити Розу. Пробач мені, мій любий, мій найдорожчий друже! Сьогодні, зараз же я втікаю геть, у широкий світ, куди мене пожене моя любовна туга, моє невтішне горе.

З цими словами Фрідріх хотів вибігти з кімнати. Але Райнгольд міцно схопив його й лагідно сказав:

— Не треба тобі втікати звідси, бо все може обернутись зовсім не так, як ти думаєш. Настав час розповісти тобі все, про що я досі мовчав. Що я не бондар, а художник, ти тепер сам добре знаєш, і, як ти, сподіваюсь, побачив з картини, маю право вважати себе не останнім митцем. За молодих років я поїхав до Італії, країни мистецтва. Там мені пощастило попасти до великих майстрів, які підтримали життєдайним вогнем ту іскру, що жевріла в мені. І ось незабаром я пішов угору, мої картини стали відомі на всю Італію, і могутній герцог Флорентійський запросив мене до свого двору. Тоді я й слухати не хотів про німецьке мистецтво і, не бачивши жодної вашої картини, чимало розводився про сухість, про поганий малюнок, про черствість ваших Дюрерів, ваших Кранахів. Та одного разу до

галереї герцога один гендляр приніс невеличку мадонну Дюрерової роботи, яка в дивний спосіб вразила мою душу, відвернула її від пишноти італійських картин, і я негайно вирішив сам оглянути всі шедеври в рідній мені Німеччині. Це стало моїм єдиним прагненням. От я й приїхав сюди, в Нюрнберг, і коли побачив Розу, то мені здалося, наче та Марія, що так дивно вплинула на мою душу, жива йде по землі. Зі мною сталося те, що й з тобою, любий Фрідріху, вся моя істота спалахнула ясным полум'ям кохання. Аби тільки на Розу дивитися — це була єдина моя думка, а решта все вивітрилося з моєї голови, і навіть мистецтво стало для мене дорогим лише тому, що я міг би сотні разів малювати Розу. Я думав, що легко до неї підступлюся, як буває в Італії, але всі мої старання пішли марно. Не було жодного засобу чесно ввійти в дім майстра Мартіна. Нарешті я надумав просто посвататись до Рози, але почув, що майстер Мартін хоче [132] видати свою доньку тільки за доброго бондаря. От тоді я й зважився на таку авантюру — вивчити в Страсбурзі бондарське ремесло й піти в челядники до майстра Мартіна. У всьому іншому я поклався на волю божу. Як я здійснив своє рішення, ти знаєш, але мусиш також знати й те, що майстер Мартін недавно сказав, буцімто з мене вийде добрий майстер і він радий буде назвати мене своїм дорогим зятем, бо ніби помітив, що я запобігаю ласки в Рози й сам подобаюсь їй.

— Хіба ж може бути інакше! — скрикнув Фрідріх із пекучою тугою в серці.— Так, так, Роза буде твоя. Як же я міг, нікчема, сподіватися на таке щастя!

— Ти забуваєш,— повів далі Райнгольд,— ти забуваєш, брате, що сама Роза ще аж ніяк не підтвердила того, що хитрий майстер Мартін хотів би помітити. Правда, Роза досі ставилась до мене дуже прихильно й привітно, але закохане серце виявляє себе інакше. Дай слово, брате, що ти ще хоч три дні будеш триматися спокійно і працюватимеш у майстерні, як і

раніш. Я також зміг би вже знову працювати, але відколи захопився цією картиною, мені стало безмежно огидне бондарське ремесло. Я в руки більше не візьму проклятушу довбешку, що буде, те й буде. На третій день я тобі відверто скажу, що в мене виходить з Розою. Коли я справді той щасливець, якого Роза покохає, то можеш іти звідси і згодом зрозумієш, що час гоїть і найглибші рани.

Фрідріх пообіцяв зачекати своєї долі.

На третій день (Фрідріх старанно уникав зустрічі з Розою) серце в нього тремтіло зі страху й боязкого чекання. Він як сновидида тинявся по майстерні, тож майстер Мартін мав привід бурчати й лаяти його, чого раніше ніколи не бувало. І взагалі з майстром, здавалось, сталося щось таке, що відібрало в нього всю радість. Він багато розводився про ганебну хитрість і невдячність, не пояснюючи, що має на гадці.

Коли нарешті настав вечір і Фрідріх вернувся до міста, він зустрів недалеко від брами вершника, в якому впізнав Райнгольда.

Райнгольд, побачивши Фрідріха, гукнув до нього:

— Ну, ось ми й зустрілися з тобою, як мені хотілося! Він скочив з коня і, тримаючи його за повід, схопив

товариша за руку.

— Ану,— сказав він,— ану пройдімося трохи! Тепер я тобі можу сказати, що вийшло з моїм коханням. [133]

Фрідріх помітив, що Райнгольд одягся так само, як і при першій зустрічі, а до сідла був прив'язаний дорожній клунок. Райнгольд був блідий і збентежений.

— Прощавай,— вигукнув Райнгольд якимось розпачливо,— прощавай, брате! Тепер набивай собі якнайпильніше бочки, поступаюся тобі місцем, бо я щойно попрощався з чарівною Розою і з шановним майстром Мартіном.

— Як? — запитав Фрідріх, і немов електричний струм пронизав усе його тіло.— Як, ти хочеш поїхати, коли Роза кохає тебе, а Мартін вважає за майбутнього зятя?

— Це, любий брате,— відповів Райнгольд,— тебе ревності так засліпили. Тепер з'ясувалося, що Роза могла б назвати мене чоловіком хіба тільки з покори й послуху, але в її холодному серці немає навіть іскри кохання до мене. Ха-ха! Я став би добрим бондарем. Цілий тиждень, співаючи, стругав би обручі й клепки, щонеділі ходив би з шановною господинею дому до церкви святої Катерини або святого Зебальда, а надвечір чвалав би на майдан, і так рік у рік!

— Не глузуй,— перебив Фрідріх Райнгольдів сміх.— Не глузуй так над простим, мирним життям чесних городян. Якщо справді Роза тебе не кохає, то це ж не її вина. А ти такий розгніваний, такий лихий!

— Ти правду кажеш,— мовив Райнгольд,— така вже в мене дурна вдача, коли я відчуваю себе ображеним, то. лементую, наче розпещена дитина. Щоб ти знав, я освідчився Розі в коханні і сказав про згоду її батька. У неї бризнули сльози, рука її затремтіла в моїй. Одвернувши обличчя, вона прошепотіла: "Я мушу скоритись батьковій волі". З мене цього було досить. Може, любий Фрідріху, моя злість тобі скаже, що боротьба за

Розу — це самообман, породжений моїми збаламученими почуттями. Коли я закінчив її портрет, то заспокоївся в душі, немовби Роза, стала тепер портретом, а портрет справжньою Розою. Жалюгідне бондарське ремесло стало мені осоружне, а коли вже треба було зважитись на простацьке життя з одруженням та вступом у майстри, то мені здалося, наче мене хочуть посадити у в'язницю й міцно закути в кайдани. Та й як може цей ангел небесний, якого я ношу в серці, стати моєю дружиною? Ні! Вона повинна вічно юною, гарною і милою пишатися в картинах, які створить мій натхненний дух. Ох, як я прагну до цього! І як би я міг зрадити божественне мистецтво? Скоро я знов скупаюсь [134] в твоїх гарячих пахощах, чудесна країно, вітчизно всі: мистецтв!

Друзі дійшли до того місця, де дорога, якою думав їхати Райнгольд, повертала ліворуч.

— Тут ми розлучимось,— сказав Райнгольд, довго й міцно пригортаючи Фрідріха до своїх грудей. Потому скочив на коня й помчав геть.

Фрідріх довго мовчки дивився йому вслід, а потім, охоплений найдивовижнішим почуттями, подався додому.

ЯК МАЙСТЕР МАРТІН ВИГНАВ ФРІДРІХА З МАЙСТЕРНІ

На другий день майстер Мартін мовчки, похмуро працював над бочкою для єпископи бамберзького.

Фрідріх, що аж тепер відчув, яка тяжка для нього розлука з Райнгольдом, також не міг здобутися навіть на слово, не те що на пісню. Нарешті кинув Мартін довбешку, схрестив руки на грудях і сказав тихим голосом;

— Райнгояд теж пішов від нас. Він славетний художник і добре пошив мене в дурні зі своїм бондарством. Аби ж я був знав, хто це такий, коли він з тобою прийшов у ній дім і так добре почав працювати, то зразу показав би йому на двері. Таке одверте, чесне обличчя — і стільки брехні та ошуканства всередині. Ну що ж, його нема, то хоч ти будь вірний і відданий мені й нашому ремеслу. Хтозна, може, ми якось зідемося з тобою ближче. Якщо станеш добрим майстром і Роза тебе кохає... ну, ти розумієш мене, спробуй запобігти в неї ласки.

Він знов узяв довбешку й почав жваво працювати далі. Фрідріх і сам не знав, чого це Мартінові слова так ятять йому серце. Його посів якийсь дивний страх і затьмарив світло надії. Роза після довгої відсутності вперше знов зайшла до майстерні, аяє глибоко замислена і, як Фрідріх помітив, на свій превеликий жаль, із заплаканими очима. "Вона плакала за ним, вона його таки дуже кохає", — казало щось у ньому, і він не міг відвести очей від тієї, яку невимовно кохав.

Велика бочка була готова, зроблена добре, і тільки тепер майстер Мартін, оглядаючи її, знов повеселішав.

— Еге ж, синку, — сказав він, поплескуючи його по плечі, — еге ж, синку, хай так і буде, коли тобі пощастить здобути її прихильність і зробити добру бочку, то станеш [135] моїм зятем. Ну, а тоді зможеш вступити до шляхетного цеху мейстерзингерів і досягти великої шани.

Тепер у майстра Мартіна роботи було сила-силенна, тож йому довелося найняти ще двох челядників, роботящих, але брутальних хлопців, зіпсованих довгими мандрами. Замість колишніх приємних, веселих розмов у Мартіновій майстерні пішли тепер масні жарти, замість Райнгольдових і Фрідріхових ніжних співів — сороміцькі пісні. Роза уникала майстерні, тому Фрідріх бачив її рідко і лише мимохідь. І коли він тужно, похмуро

дивився на неї, коли зітхав: "Ах, кохана Розо, як би мені знов хотілося поговорити з вами. Чому ви тепер не такі привітні, як були тоді, коли Райнгольд був ще з нами?" — то вона соромливо опускала очі й шепотіла: "Ви хочете щось мені сказати, любий Фрідріху?" Фрідріх стояв тоді нерухомо, неспроможний вимовити бодай слово, і щаслива мить минала швидко, наче блискавка, що присмерком спалахне і зникне, тільки-но встигнеш її помітити.

Майстер Мартін тепер наполягав, щоб Фрідріх розпочав працю над зразковою бочкою. Він сам вибрав для нього найкращі, чисті, без найменшої жилки чи смужки, дубові дошки, які вже понад п'ять років лежали сховані. Ніхто не повинен був помагати Фрідріхові, крім старого Валентина. Бідолашний Фрідріх через брутальних челядників уже й раніше відчував до бондарського ремесла огидна тепер у нього аж горло стискалося на саму думку, щ зразкова бочка назавжди вирішить його долю. Дивний страх, що з'явився в нього саме тоді, як майстер Марті хвалив його вірність і прихильність до бондарської ремесла, тепер страхітливо зростав. Він уже знав, що ганебно загине біля ремесла, чужого його душі, вщерть сповненій любов'ю до мистецтва. Райнгольд, Розин портрет не виходили в нього з голови. Але і його власне мистецтві знов засяяло перед ним в усій своїй величі. Часто, коли його охоплював пекучий сором за таке марнування свого хисту, він, пославшись на недугу, тікав до церкви святої Зебальда і там годинами розглядав чудовий монумент Петера Фішера, захоплено вигукуючи:

— О боже небесний Задумати й виконати такий твір Чи є що прекрасніше в світі?

І коли він вертався до своїх обручів та клепок, знаючі що тільки в такий спосіб зможе здобути Розу, то йой здавалося, ніби пекучі пазури впинаються в його закривай лене серце і він,

безпорадний, мусить загинути в страшних [136] тортурах. У сні до нього часто приходив Райнгольд і приносив йому дивні начерки мистецьких скульптур, на яких Роза виступала в найчудовіших поставах то з квітками, то з крилатими ангелами. Але чогось там бракувало, і якось він помітив, що Райнгольд забув наділити Розу серцем, яке мав домалювати він. Потім йому здалося, ніби і квітки, й листя — все почало рухатись і співати, дихаючи солодкими пахощами, благородні метали показували йому на своїй блискучій поверхні Розин образ, і він палко простяг руку до коханої. Тоді образ її зник, немов у густому тумані, і вже сама вона, чарівна Роза, сповнена блаженної жаги, пригортає його до коханих грудей.

Його все дужче пригнічувала буденна бондарська робота, і він почав шукати розради й допомоги в колишнього свого майстра Йоганнеса Гольцшуера. Той дозволив, щоб Фрідріх у його майстерні розпочав невеличку працю, яку він сам задумав і на яку довго відкладав зароблені в майстра Мартіна гроші, щоб купити потрібне золото й срібло. Отак і вийшло, що Фрідріх майже не працював у майстерні, відмовляючись важкою недугою, і йому вірили, дивлячись на його бліде, як у мерця, обличчя. Так минали місяці, а його зразкова робота, двофудерна бочка, анітрохи не посувалася з місця. Майстер Мартін вилаяв його, що він навіть не робить того, що подужає, і Фрідріхові довелося знов піти до осоружної майстерні та взяти в руки теслярську сокиру.

І ось, коли він отак працював, підійшов майстер Мартін і почав розглядати обстругані клепки. Раптом він спаленів і крикнув:

— Що це таке? Фрідріху, що це за робота! Це робив клепки челядник, що хоче стати майстром, чи, може, незугарний учень, що три дні як понюхав майстерні? Фрідріху, схаменися! Який

дідько наслав на тебе ману, що ти так партачиш! Мій найкращий дуб! Зразкова бочка! Ех, ти, незграбо!

Змучений пекельними тортурами, що вогнем палили йому серце, Фрідріх не міг довше витримати. Він кинув інструмент далеко від себе і крикнув:

— Майстре! Тепер усьому кінець! Ні, хоч би мені довелося накласти головою, хоч би я навіть загинув, а не можу більше, не можу більше працювати в цьому осоружному ремеслі, коли нездоланна сила тягне мене до мого чудесного мистецтва. Ах, я невимовно кохаю вашу Розу, так, як ніхто в світі не зможе кохати. Тільки заради неї [137] взявся я до цієї ненависної роботи. Тепер я втратив Розу, знаю, і скоро, може, загину з туги за нею, але інакше не можу, я вертаюся назад до свого чудесного мистецтва, до свого шановного майстра Йоганнеса Гольцшуера, якого я ганебно покинув.

Очі в майстра Мартіна блиснули, як свічки. Ледве спромігшись на слово з люті, він гримнув:

— Що? І ти також ошуканець і брехун? Пошив мене в дурні? Осоружне ремесло? Це бондарство! Геть з моїх очей, зухвальцю! Геть від мене!

І майстер Мартін схопив бідолашного Фрідріха за барки й виштовхнув із майстерні. Глузливий регіт брутальних челядників та учнів пролунав услід за ним.

А старий Валентин склав руки, замислено подивився кудись поперед себе і сказав:

— А я і помітив, що хлопчина мав щось вище на думці, ніж наші бочки.

Пані Марта дуже плакала, а її хлоп'ята й собі голосили за Фрідріхом, що так ласкаво грався з ними і не раз приносив їм смачні ласощі.

ЗАКІНЧЕННЯ

Як не гнівався майстер Мартін на Райнгольда та Фрідріха, проте мусив признатися сам собі, що з нами з майстерні пішли і радість, і веселощі. Нові челядники викликали в ньому тільки гнів, досаду, роздратування. Про кожну дрібницю він мусив дбати сам і докладати багато зусиль, коли хотів, щоб хоч найменша робота була виконана так, як він задумав. Зовсім пригнічений своїми турботами, він часто зітхав:

— Ах, Райнгольде! Ах, Фрідріху, коли б ви мене так не підманули, то досі б із вас були добрі бондарі! — Дійшло до того, що він часто міркував, чи не зачинити зовсім

майстерню.

У такому похмурому настрої сидів він одного вечора в себе дома, коли раптом, зовсім несподівано, зайшли до нього пан Якоб Паумгартнер, а з ним майстер Йоганнес Гольцшуер. Майстер Мартін зразу здогадався, що мова тепер ітиме про Фрідріха, і таки й справді пан Паумгартнер дуже швидко заговорив про нього, а майстер Гольцшуер зразу почав вихвалити юнака до небес. Він, мовляв [138] певний, що з таким запалом до праці, з таким хистом Фрідріх стане не тільки добрим золотарем, а й чудовим ливарем, що піде стежкою Петера Фішера.

Тоді пан Паумгартнер напав з лайкою на майстра Мартіна за його негідний вчинок, через який так страждає бідолашний челядник, і обидва почали наполягати, щоб він, коли Фрідріх

стане добрим майстром свого діла, віддав за нього Розу, якщо вона відповість на палке Фрідріхове кохання.

Майстер Мартін дав обом висловитися, потім зняв шапочку і сказав усміхаючись:

— Ви, дорогі панове, дуже заступаєтесь за челядника, який ганебно пошив мене в дурні. Але я йому вибачаю, проте не вимагайте від мене, щоб я змінив свою тверду постанову. Про Розу ніякої мови тепер не може бути.

Тієї миті до кімнати зайшла сама Роза, бліда як смерть, із заплаканими очима, й мовчки поставила на стіл келихи та вино.

— Ну тоді,— почав пан Гольцшуер,— тоді я мушу послухатися Фрідріха й відпустити його, бо він хоче назавжди покинути батьківщину. У мене він виконав одну гарну річ і бажає, коли ви, дорогий майстре, дозволите, подарувати її вашій Розі на спомин. Ось гляньте.

І майстер Гольцшуер вийняв надзвичайно майстерно зроблений невеличкий срібний келих і подав майстрові Мартіну. Той узяв його й почав задоволено оглядати з усіх боків, бо дуже любив коштовні речі.

Справді-таки, чи й можна було де знайти кращу срібну річ, як той невеличкий келих. Ніжні китиці виноградного листя спліталися навколо з трояндами, з троянд, з їхніх ледь розпуклих пуп'янків, виглядали чарівні ангели, а всередині, на позолоченому дні, викарбувані були ангели, що ніжно сплелись руками. Коли ж у келих наливали чистого вина, то здавалось, ніби ангели, мило граючись, пірнали то вниз, то вгору.

— Келих,— сказав майстер Мартін,— келих таки справді зроблено прегарно, і я б охоче взяв його, якби Фрідріх віддав за подвійну ціну щирим золотом.

Сказавши так, майстер Мартін наповнив келих і підніс його до вуст.

Нараз тихо відчинились двері, і ввійшов Фрідріх. На його смертельно блідому обличчі застиг вираз невимовного страждання, що його наклало передчуття вічної розлуки з найкоханішою в світі. [139]

Коли Роза побачила його, то скрикнула нестямним голосом:

— О мій найдорожчий Фрідріху! — і майже непритомна впала йому на груди.

Майстер Мартін поставив келих і, побачивши Розу в Фрідріхових обіймах, витріщив очі, ніби вгледів примару. Тоді мовчки знову взяв келиха й подивився всередину. А потім схопився зі стільця й вигукнув:

— Розо, Розо, чи ти кохаєш Фрідріха?

— Ах,— прошепотіла Роза,— ах, я не можу більше критися з моїм коханням, я люблю його, як своє життя, серце в мене мало не розірвалося, коли ви його вигнали.

— Ну, то обійми свою наречену, Фрідріху! Так, так, свою наречену! — вигукнув майстер Мартін.

Паумгартнер і Гольцпуер вражено презирнулися, а майстер Мартін повів далі, тримаючи келих у руках:

— О боже святий, хіба ж не так усе сталося, як напрогодила стара? "Блискучу хатку принесе він, в ній буде хвиль іскристих вир, і світлі ангели у грі веселій втішатимуть твій зір... А хто ту хатку в золотій оздобі до тебе принесе, то знай, тобі він стане до вподоби, його до серця пригортай, про волю батькову не дбай,— це твій коханий буде, наречений". Ох же я дурень заплішений! Хіба ж це не блискуча хатка, не ангели й жених? Гай-гай, панове, тепер усе гаразд, усе гаразд, жениха знайдено!

Якщо кому снівся коли поганий сон, начебто він лежить у глибокій темній могилі, аж раптом прокидається, а навкруги ясний, весняний день, повний пахощів, сонця й співу, і до нього приходить найкоханіша в світі, і обіймає його, і він дивиться в небо її блакитних очей,— якщо з ким траплялось таке, той може зрозуміти, що почував тієї миті Фрідріх, той може збагнути його неймовірне блаженство. Неспроможний сказати й слова, він міцно держав Розу в обіймах, наче ніколи не хотів її пустити, аж поки вона сама тихенько не звільнилась і не підвела його до батька.

І тоді Фрідріх сказав:

— О мій дорогий майстре! Невже це правда? Ви віддаєте за мене Розу, і я можу вернутися до свого мистецтва?

— Так, так,— сказав майстер Мартін,— повір мені!¹ Хіба ж я можу інакше вчинити, коли в тобі здійснюється пророцтво старої бабусі? Кидай тепер свою зразкову бочку. [140]

Тоді Фрідріх замислився, увесь прояснівши зі щастя, і сказав:

— Ні, дорогий майстре, коли вам цього хотілося б, то я радо візьмусь тепер до бочки, закінчу свою останню бондарську роботу і вернуся назад до ливарної печі.

— О мій добрий, любий сину! — вигукнув Мартін, і очі його засвітилися з радості.— То виконай свою зразкову роботу, а там і весілля буде.

Фрідріх чесно додержав слова. Він закінчив свою двофудерну бочку, і всі майстри визнали, що кращу нелегко зробити. Майстер Мартін у душі був дуже радий і подумав, що й зятя кращого бог не міг би йому послати.

Нарешті настав і день весілля. Фрідріхова зразкова бочка, наповнена благородним вином і прикрашена квітами, стояла в сінях. Прийшли зі своїми дружинами всі майстри бондарського цеху, на чолі з радником Якубом Паумгартнером, а за ними слідом і золотар. Весільний поїзд мав саме рушати до церкви святого Зебальда, де молоді повинні були брати шлюб, коли це засурмили сурми і перед Мартіновим домом заіржали й затупотіли коні. Майстер Мартін поспішив до наріжного вікна. Перед будинком зупинився пан Гайнріх фон Шпангенберг у розкішних святкових шатах, а за кілька ступнів позад нього на баскому огирі прекрасний лицар із блискучим мечем при боці, з високим барвистим пір'ям на береті. Поруч із лицарем Мартін побачив на диво гарну даму в таких самих розкішних шатах, на білому як сніг коні. А навколо їх юрмилися пажі й служники в строкатім блискучім убранні.

Сурми замовкли, і старий пан фон Шпангенберг голосно гукнув:

— Агов, майстре Мартіне, не заради вашої винарні, не заради ваших дукатів прийшов я сюди, а прибув на Рози-ве весілля. Чи пустите мене, дорогий майстре?

Майстер Мартін, добре пам'ятаючи свої слова, трохи засоромився й поспішив униз привітати панів. Старий зліз із коня і, вітаючись, увійшов у дім. Підскочили пажі, і на їхніх руках дама злізла з коня, лицар дав їй руку, і вони пішли слідом за старим. Але щойно майстер Мартін глянув на юного лицаря, то аж відсахнувся на три ступні Назад, сплеснув руками й вигукнув:

— Боже-світе! Конрад! Лицар промовив усміхаючись: [141]

— Так, дорогий майстре, це я, ваш челядник Конрад. Пробачте лише мені за рану, яку я вам завдав. Власне, дорогий майстре, я мав би вас убити, ви, мабуть, і самі розумієте, але все вийшло зовсім інакше.

Майстер Мартін, геть збентежений, відповів, що все-таки краще, що його не вбито, а на маленьку подряпину він і зовсім не зважає.

А коли Мартін із новими гостями ввійшов до кімнати^ де 8 весільчанами сиділи молодий і молода, всі здивувалися й потішились, побачивши прекрасну даму, що була викапана молода, наче сестра-близнючка.

Лицар із шляхетною чемністю наблизився до нареченої і промовив:

— Дозвольте, люба Розо, побути Конрадові на вашім весіллі. Сподіваюсь, ви не сердитесь більше на шаленого, несамовитого челядника, який мало не вчинив вам великого горя?

Коли ж тепер молоді і майстер Мартін, украй здивовані й збентежені, ззирнулися один на одного, старий пан фон Шпангенберг промовив:

— Ну, ну, я бачу, треба мені все вам розтлумачити. Це мій син Конрад, а це, як бачите, його любя дружина, що зветься Розою, як і ваша мила наречена. Пригадайте, майстре Мартіне, нашу розмову. Кояи я вас запитав, чи видали б ви за мого сина свою Розу, я мав на це особливі підстави. Хлопець до нестями ґакожався був у вашу Розу: він примусив мене відкинути всі церемонії, і я пішов у свати. Та коли я сказав йому, як зневажливо ви мене спровадили, він проліз до вас у найбезглуздіший спосіб, як бондар, щоб заслужити Розину прихильність і викрасти и у вас. Ну, а ви його вилікували дрюком по спині. Спасибі вам за це, бо він знайшов шляхетну панну, яка, зрештою і була його Розою і яку він від самого початку носив своєму серці.

Дама тим часом мило й лагідно привітала наречену повісила їй на шию багате намисто з перлів як весільний подарунок.

— Дивись, любя Розо,— промовила вона далі, відділяє чи зовсім сухий букетик від свіжих квітів, що ясній в неї на грудях, — дивись, любя Розо, це ті квітки, які ті дала моєму Конрадові в нагороду за перемогу. Він Щ ревню беріг, поки не побачив мене і не подарував їх мені Не сердься на мене за це. '

Роза почервоніла, засоромлено опустила очі й сказала [142]

— Ах, шляхетна пані, як ви можете таке говорити? Хіба ж би міг лицар покохати мене, просту дівчину? Тільки ви були його коханням, і тому, що я також звуся Розою і, як усі кажуть, трохи схожа на вас, він і хотів був свататись до мене, але тільки вас маючи на думці.

Уже вдруге весільний поїзд мав вирушати до церкви, коли увійшов ще один юнак, одягнений на італійський лад у чорний оксамит із прегарним мереживним комірцем, з багатим золотим ланцюжком на шії.

— О Райнгольде, мій Райнгольде! — вигукнув Фрідріх і кинувся йому на груди.

Наречена і майстер Мартін теж радісно загукали:

— Райнгольд, наш славний Райнгольд приїхав!

— Хіба ж я не казав тобі,— промовив Райнгольд, гаряче обіймаючи Фрідріха,— хіба ж я не казав тобі, мій щирий друже, що для тебе все може скінчитись щасливо? Дозволь мені разом з тобою відсвяткувати твоє весілля: я приїхав здалеку заради цього, а на вічний спомин повісь у своєму домі оцю картину, яку я намалював і привіз для тебе.

Він покликав служників, і ті внесли велику картину в розкішній золотій рамі, де зображені були майстер Мартін у своїй майстерні та його челядники Райнгольд, Фрідріх і Конрад, що працюють над великою бочкою, а прекрасна Роза саме входить до майстерні. Всі дивом дивувалися, як правдиво, якими розкішними барвами був намальований той майстерний твір.

— Ну,— сказав Фрідріх усміхаючись,— оце, мабуть, і є твій найвищий взірець бондарського ремесла? Мій стоїть там, у сінях, але незабаром і я створю щось інше.

— Я знаю все,— сказав Райнгольд,— і вважаю, що ти щасливий. Міцно тримайся свого мистецтва, яке набагато легше можна поєднати з домашнім життям, ніж моє.

На весільній учті Фрідріх сидів між двома Розами, а Напроти нього майстер Мартін між Райнгольдом і Конрадом. Тоді пан Паумгартнер наповнив Фрідріхів келих по вінця благородним вином і випив за здоров'я майстра Мартіна та його славних челядників. Потім келих пішов по Колу. Перший випив шляхетний юнкер Гайнріх фон Шпангенберг, а тоді вже і всі шановні майстри, що сиділи За столом, випивали за здоров'я майстра Мартіна та його славних челядників.